

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**MÜLTECİLİK HALLERİNİ MEKÂN ÜZERİNDEN OKUMAK: GAZİANTEP ÖRNEĞİNDE
TÜRKİYELİLERİN GÖZÜNDEN SURİYELİ KENT MÜLTECİLERİ
READING THE STATE OF IMMIGRATION UPON THE ENVIRONMENT: EXAMPLE OF GAZİANTEP'S
SYRIAN URBAN REFUGEES IN THE EYES OF THE TURKISH**

Fatih KAHRAMAN*
Özlem KAHYA NİZAM**

*Onlar (mülteciler) yer değiştiriyor değildir,
yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar.
Zygmunt Bauman*

Öz

Günümüzde mültecilerin büyük bir kısmı kentsel mekânlarda yaşamakta; bu nedenle de mültecilere ilişkin tartışmalar “kent mültecileri” olgusu etrafında yapılmaktadır. Bu tanımlama mültecilerin sadece mekânsal yerleşimlerine referans vermekle kalmayıp; aynı zamanda onların “yerleşik”le olan birlikteliğine/paylaşımına vurgu yapmaktadır. Bu çalışma, Türkiye’de “kent mültecileri” olgusunu görünür kılan Suriyeli mültecilerin en yoğun yaşadığı kentlerden biri olan Gaziantep’in Şahinbey ilçesine bağlı İstiklal Mahallesi’nde gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması kapsamında mahallede yoksulluk yardımlarından yararlanan 10 Türkiyeli ile görüşülmüştür. Yoksul yerlinin gözünden yoksul yabancı/mülteci ile ortak yaşam/gelecek beklentilerini sorgulayan bu araştırmada, kent mültecileri Türkiye’de yurttaşlık haklarının yanı sıra mültecilik haklarından da yoksun olmanın beraberinde getirdiği riskler ve “yabancı” olma deneyimi ile kentsel mekânlarda korunmasızlık ve savunmasızlık halleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Mültecileri, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Suriyeli, Yabancı Düşmanlığı.

Abstract

Today, many of the refugees live in urban areas, that is why the discussions about refugees are focused on the “urban refugees” phenomenon. This description does not only refer to the refugees’ settlement in terms of location, but also lays emphasis on their togetherness/communion with the “settled”. This study is conducted in İstiklal Street, Şahinbey District in Gaziantep, which is one of the cities that makes the “urban refugees” phenomenon visible and is populated mostly by Syrian refugees. 10 Turkish citizens who receive poor relief were interviewed within the scope of field study. In this study, which looks at the expectations of life/future with the poor foreigner/refugee with the eyes of the poor settled, the risks which come along with the lack of civil rights and refugee rights, and the states of vulnerability and helplessness in such cities have been questioned.

Keywords: Urban Refugees, Asylum Seeker, Refugee, Foreigner, Syrian, Xenophobia.

1. Giriş

Tarihsel olarak II. Dünya Savaşı sonrasında öne çıkan mültecilik olgusu, zorunlu göçün bir öznesi olmaya karşılık gelmektedir. Mültecilere ilişkin tanımlamaları ortaya koyan evrensel sözleşme olan 1951 Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; “*Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her kişi*”dir.

Günümüzde ülkelerindeki savaş, iç çatışma, toplumsal baskı, zulüm, işkence, çatışma, şiddet ve insan hakları ihlalleri vb. nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri terk edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Mültecilerden sorumlu uluslararası kuruluş olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)¹’nin verilerine göre 2014 yılı sonuna kadar tüm dünyada yerinden edilenlerin sayıları tahmin edilemeyecek kadar çok artmış, 59,5 milyon kişi olmuştur². BMMYK 2015 yılının ilk yarısında 2014 yılının ilk yarısına benzer olarak yaklaşık 5,5 milyon kişinin daha yerinden edildiğini ve toplam rakamın 60 milyona yaklaştığını açıklamıştır (UNHCR, 2015: 3). Kuruluş, 2013 yılında günümüzdekenden yaklaşık 10 milyon daha az olan 51 milyon 200 bin yerinden edilen kişi sayısını, II. Dünya Savaşı’ndan sonra bile görülmemiş bir rakam olarak açıklamış (UNHCR, 2014) ve mülteci nüfusunun bu kadar artmasında son 4 yıldır Suriye’de yaşanan krizin önemli bir rolü olduğuna vurgu yapmıştır. Son 4 yıldır toplam mülteci sayısı

* Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

** Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

¹ Orijinal ismi: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

² Bu insanlardan 19,5 milyonu mülteci, 1 milyon 800 bini sığınmacı, 38 milyon 200 bini ise ülke içerisinde yerinden edilmiş kişi statüsüne sahiptir. Bu kişilerin 8 milyon 300 bini son bir yıl içerisinde ülkelerini terk etmiştir (UNHCR, 2014).

sürekli bir biçimde ve önemli derecede artmaktadır. 2011 sonunda 10,4 milyondan başlayan rakam, 2012’de 10,5 milyona, 2013’de 11,7 milyona, 2014’ün sonunda ise 14,4 milyona yükselmiştir. 2015’in ilk yarısında tahmini 15,1 milyonla son 20 yılın en yüksek rakamına ulaşmıştır. Böylece, toplam mülteci nüfusu, yaklaşık %45 olmuştur (UNHCR, 2015: 4). UNHCR 2014 yılı istatistiklerine göre dünya üzerinde her gün 42,500 kişi farklı nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde 2014 yılında 12,4 milyon mültecinin yaşadığı görülürken bu mültecilerin ise 3,6 milyonu (yaklaşık %25) en az gelişmiş ülkelerden gelmektedir. 1,590,000 bin mülteci nüfusu ile Türkiye dünya üzerinde en fazla mülteciyi sınırları içerisinde barındıran ülkedir. Türkiye’yi 1,510,000 bin ile Pakistan, 1,150,000 bin ile Lübnan, 982.000 İran, Etiyopya 659,500 ve Kuveyt 654,100 takip etmektedir. Dünyadaki mültecilerin ait oldukları ülkelere göre dağılımına bakıldığında Suriye’den 3,88 milyon, Afganistan’dan 2,59 milyon ve Somali’den 1,11 milyon mülteci yer almaktadır (UNHCR, 2014: 9). Geçen 20 yıllık bir süre içerisinde 18,2 milyon mültecinin 10,8 milyonu UNHCR’nin desteğiyle ülkesine dönmüştür (UNHCR, 2014: 42). Bu dönemde, en yüksek geri dönüş 2002 yılında 2,4 milyon mülteci ile yaşanmıştır. Bu oranlar göstermektedir ki mülteciler geldikleri ülkelerden ülkelerine kolay bir şekilde geri dönememektedir. Dolayısıyla, Suriye’de yaşanan savaş ortamı ve bölgenin daha uzun bir süre daha yaşayacağı belirsizlik, söz konusu gruplara ilişkin entegrasyon politikalarına önem verilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Türkiye de dünya ülkelerinin içinde buldukları mülteci krizinden etkilenmekle birlikte coğrafi konumu gereği küresel mülteci haritasında oldukça özgün bir deneyime sahiptir. İlk olarak, ülke Irak, İran, Afganistan, Suriye gibi savaş, iç çatışma, toplumsal ve siyasi baskılar vb. nedenlerle sorun içerisinde olan ülkelere komşu olması nedeniyle mülteci üreten bir coğrafyanın merkezinde yer almaktadır. Coğrafi konumuna ilişkin ikinci önemli nokta ise, Türkiye’nin sadece bu komşu ülke mültecileri için değil, daha sınırlı bir oranda da olsa, Sudan, Somali, Yemen gibi Afrika ülkelerinden gelen mülteciler için de daha iyi yaşam koşulları olarak görülen Avrupa ülkeleri arasında köprü görevi gören jeo-politik konumudur. Bu iki temel nedenden dolayı Türkiye, hem transit hem de hedef ülke olarak mülteci göçünü en yoğun biçimde deneyimleyen ülke olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’ye gelen göçmenlerin niteliği ile ilgili üzerinde durulabilecek bir diğer nokta ise, daha önceki yıllarda gelen ve “Türk soyu ve kökeni” neden olan göçmenlerden farklı olarak “yabancı” olarak nitelendirilebilmeleridir. Bu bağlamda ülkenin değişen göçmen profili, Simmel (2009)’in tanımlamasıyla bir toplumsal tip olan “yabancı”ya ilişkin tartışmaları da gerekli kılmaktadır.

Türkiye’nin yakın zamandaki Suriyeli mülteciler deneyimi hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önemli derecede ses getirmiştir. UNHCR, hala etkileri süren ve sürmeye de devam edecek olan krizden en çok etkilenenlerin Suriye’ye komşu ülkeler olduğuna dikkat çekmekte ve Türkiye’nin rolüne vurgu yapmaktadır. Kuruluşun Aralık 2015 istatistiklerine göre, Türkiye 2 milyon 2 bin Suriyeli mülteci ile en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır (UNHCR, 2015: 4). 11 Nisan 2016 tarihli verilerine göre ise Türkiye’deki Suriyeli mülteci sayısı, 2 milyon 749 bin 140’tır (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>). Türkiye, Suriyeli mülteciler dışında farklı uyruklardan da yaklaşık 266 bin mülteciye daha ev sahipliği yapmaktadır. Bunlardan 122 bin 777’si Iraklı, 103 bin 221’i Afganistanlı, 25 bin 851’i İranlı, 4 bin 20’si Somalili, 9 bin 625’i ise diğer ülkelerdendir ([http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(42\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(42).pdf)). İstatistiklere göre Türkiye’de 3 milyonu aşkın kayıtlı mülteci bulunmaktadır. Türkiye’de yaşamlarını sürdüren düzensiz göçmen konumundaki mültecilerin sayıları ile rakamın çok daha fazla olduğu söylenebilir. Rakamların da gösterdiği gibi, Türkiye ağırlıklı olarak coğrafi olarak yakın olduğu ülkelerden mülteci göçü almaktadır.

Türkiye’nin özel coğrafi konumu ve bu konumun beraberinde getirdiği göç potansiyelinin, ülkenin mülteci politikası üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ülkenin mülteci çekme potansiyeli ve uluslararası hukukta mültecilere sağlanan haklar mülteci statüsünün verilmesi konusunda bazı çekinceleri barındırmasına ve bu çekinceler etrafında farklı hukuksal statü tanımlamalarına neden olmuştur³. Bu gerekçeyle Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne “coğrafi sınırlama” ile taraf olmuş; bu taraflılık hali nedeniyle Türkiye ulusal hukukunda mülteci, uluslar arası mülteci hukukunda tanımlanan nedenlere ve koşullara referans verilerek, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylardan dolayı gelen kişi” olarak tanımlanmıştır. Türkiye’den uluslararası koruma talep etmiş olan Somali, Sudan, Yemen, İran, Irak, Afganistan gibi Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere gelen kişiler ise yakın zamana kadar sığınmacı, geçici sığınmacı vb. gibi muğlak kavramlarla, günümüz mülteci hukukunda ise “şartlı mülteci” statüsüyle adlandırılmıştır⁴.

³ Bu çalışmada uluslararası hukuk tanımlamaları temel alınarak, ülkelerinde can güvenliği olmadığı için başka ülkelere koruma talep eden herkes mülteci olarak ele alınmıştır.

⁴ 2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda son tanımlama “şartlı mülteci” olarak yapılmıştır.

Yasal düzenlemede, uyruktan çok da bağımsız olmamakla birlikte, acil olması, kitlesel bir hareketin parçası olması gibi mülteci hareketinin niteliğine vurgu yapan ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilere karşılık gelen bir diğer tanımlama ise geçici koruma statüsüdür. Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre geçici koruma; "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akım döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır (Madde 7-1). Cenevre Sözleşmesi'ne göre "Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir". Bu "geri gönderilememe" ilkesinden dolayı da Türkiye, her ne kadar Avrupa kökenli olmayan mültecilere mülteci statüsü tanımasa da mülteciler gönüllülük esasına göre ülkelerine dönmeye karar verene ya da güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar onlara ev sahipliği yapmak zorundadır. Ancak standart bir süresi olmayan bu ev sahipliği sürecinin, mülteciler için uzun ve belirsiz bir bekleme sürecine karşılık geldiğini belirtmek gerekir. Bu uzun ve belirsiz süreçte mülteciler, Türkiye'nin benimsediği yerleştirme politikaları kapsamında kentsel mekânlarda yaşamlarını sürdürmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de şartlı mülteci konumunda olan mülteciler "uydu kent" adı verilen ve sayıları 62 olan kentlerden birinde, geçici koruma statüsünde olan Suriyeli mülteciler ise Ankara, İzmir, İstanbul gibi büyük kentler de dahil olmak üzere, ağırlıklı olarak Suriye-Türkiye arasında yer alan sınır kentlerde yeni yaşamlarını inşa etmeye çalışmaktadır. Bu gerçeklikten yola çıkarak bu çalışmada mekânsal yerleşimleri referans alınarak Türkiye'deki mülteciler "kent mültecileri (urban refugees)" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'nin giderek daha fazla mülteci göçü alan bir ülke konumuna gelmesi Türkiye kentlerinin ve kent yurttaşlarının göçmenlik deneyimi ile giderek yoğunlaşan bir etkileşime girmesi anlamına gelmekte, bu durum da kent-göç, kent yurttaşları (yerliler/yerleşikler)- yeni gelenler (göçmenler/yabancılar) arasındaki ilişkiyi irdeleyen çalışmaları gerekli kılmaktadır. Bu düşünceden yola çıkan bu çalışma, mültecilik hallerini mekândan okumayı, kent mültecilerinin var oluşlarını ve kentsel mekânlarda yer etme mücadelelerini yerleşiklerin gözünden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, var olan mültecilerin uzun süreli yerleşimlerini ve yeni gelebilecek mülteci göçü potansiyelini göz önünde bulundurarak, uzun vadeli "birlikte yaşama/ortak yaşam" ve "toplumsal uyum" deneyiminin niteliğine odaklanmakta, var olan/var olabilecek toplumsal çatışma dinamiklerini ortaya koymasından önem taşımaktadır.

2. Kent Mültecileri: Dünyadaki ve Türkiye'deki Durum

Dünyada nüfusun yoğunlaştığı alanların başında kentler gelmektedir. 1950'de nüfusun %30'u, günümüzde ise nüfusun yarısı şehirlerde yaşarken, 2030 yılında dünya nüfusunun %60'ının kentlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. 1950'de kentlerde yaşayanların sayısı 730 milyonken geçen 60 yıllık süre içerisinde sayı 3,3 milyara ulaşmıştır (UNHCR, 2009: 2). Dünyada kırdan kentlere doğru göç ile özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentleşmenin oldukça hızlı bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin kentleri âdeta mülteci kampları gibi oldukça hızlı bir şekilde büyümektedir. %60'ı kentlerde yaşayan dünya nüfusunun %50'sini ise kent yoksulları oluşturmaktadır (Amara ve Aljunid, 2014:2).

Kent mültecileri, UNHCR'nin 2000'li yıllara doğru kullanmaya başladığı, mültecilerin gittikleri ülkeler içerisindeki mekânsal yerleşimlerine atıf yapan bir kavramdır. Kavram, geleneksel olarak yerleşimleri kamplar aracılığıyla yapılan mültecilerin kamp dışında, kentsel mekânlarda yaşamları durumuna karşılık gelmektedir. 1990'ların sonuna gelindiğinde mültecilerin yerleşim pratiklerine ilişkin bazı önemli dönüşümlerin ortaya çıkması UNHCR'nin geleneksel imajı olan kamplardaki mültecilerin güvenlik, barınma, gıda, temel sağlık ve eğitim hizmetleri ile psiko-sosyal desteklerin sağlanması (UNHCR, 2012: 7) rolünün ötesine geçerek, kamp dışındaki mültecileri de ilgi alanına almasına yol açmıştır. Sürecin içerisinde dünya nüfusunun önemli bir kısmının kentlerde yaşamaya başlaması ve kentlerdeki mülteci sayısının da giderek artması (UNHCR, 2012; International Rescue Committee, 2012) ile zaman içerisinde kampların mültecilerin yerleşimleri için yeterli olmaması ve kamp dışındaki mültecilerin daha fazla korumaya ihtiyacı olduğu varsayımı (UNHCR, 2009) kentsel alanlara ve mülteci nüfusa ilişkin yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler sonrasında 25 Mart 1997 tarihinde UNHCR "UNHCR Comprehensive Policy on Urban Refugees" Sözleşmesi ile doğrudan kent mültecilerine yönelik politikasını ortaya koymuştur. UNHCR'in bu tarihe kadar bir kent mülteci tanımının olmadığını belirttiği sözleşmeye göre, kent mültecileri politikası, soruna önerilen pragmatik bir yaklaşımdır. Sözleşmenin temel dayanak noktası mültecilerin büyük bir çoğunluğunun hareket etmeyecekleri ve kentlerde yaşamaya devam edecekleri kabulüdür (Human Right Watch Report, 2002). Sözleşmede dikkat çekilen bir diğer nokta ise, yerleşim yerine özgü dayanışma ilişkileridir. Öyle ki kırsal alandaki dayanışma ilişkileri kentsel alanlarda oldukça sınırlıdır. Bu açıdan kentsel alanlarda yaşamak, toplumsal desteğin/dayanışmanın daha fazla olduğu kırsal alanlardaki yaşantıdan önemli derecede daha zor bir yaşama karşılık gelir. Bu gerçeklikten

yola çıkan sözleşme başlangıçta kent mültecilerini, “kentsel alanlarda yaşayan ve desteğe ihtiyaç duyan mülteciler” olarak tanımlamıştır (UNHCR Comprehensive Policy on Urban Refugees, 1997).

Süreç içerisinde mültecilerin yaygın kabulün aksine, kamplara değil yoğun bir biçimde kentlere akın etmesi gerçeğiyle yüzleşilince, 2009 yılında sözleşme yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçte, gerçeklikte ve politikalarda kamp dışında kalan mültecilerden, kamp dışında kalmayı tercih eden mültecilere dönüş yaşanmıştır. UNHCR'nin kent mültecilerine yönelik geçmişteki pozisyonu da değişmiş, kuruluş, daha yapıcı ve koruyucu bir yaklaşım benimsemiştir. Yeni düzenlemenin, (1) kentlerin mülteciler için haklarından yasal olarak yararlanabildikleri ve barınabildikleri yerler olarak tanınmasının garantilenmesi ve (2) kent mültecilerinin mevcut korunmalarının ve onlara yönelik insani yardım örgütlerinin desteklerinin artırılması olmak üzere kent mültecilerine yönelik iki temel amacı vardır (UNHCR, 2012). Bu durum, kent mültecilerinin “kentlerde desteğe ihtiyaç duyan mülteciler” tanımlamasının biraz daha genişletilerek, kavramın mekânsal yerleşim pratikleri ile birlikte ele alınmasına karşılık gelmektedir. Böylece, kent mültecileri politikası, “kentsel alanlardaki mültecilerin korunması ve sorunlarının çözülmesi” olarak genişletilmiştir. Bu doğrultuda kent mültecileri, sadece kentsel yaşamın barındırdığı zorluklara ve sınırlı olan dayanışma ilişkilerine değil, kampta yaşayan mültecilere de referans verilerek ele alınmaya başlamıştır. UNHCR'ın mekânsal özelliklere vurgu yaparak dikkat çektiğine göre kentler, insanların kalabalık kitleler halinde yaşadıkları, hizmetlerden yararlandıkları, formel ya da enformel istihdam aracılığıyla yaşamlarını sürdürdükleri alanlar olması itibarıyla mülteci kampları ile benzer özellikler gösterse de kamplarda yaşayan mülteciler kent mülteci tanımlamasının dışındadır (UNHCR, 2009: 2). Genel olarak ifade etmek gerekirse, kent mültecileri zorunlu göçle gittikleri ülkelerde mülteci kamplarında barınan değil, kamplar dışındaki kentsel mekânlarda, dayanışma ilişkilerinden yoksun bir şekilde, kendi sınırlı yaşam olanakları ile var olmaya çalışan mültecilerdir.

Kent mültecilerinin dünyadaki varlıkları, görünürlükleri ve gündelik yaşam deneyimlerine ilişkin üzerinde durulması gereken üç temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; tüm dünya ülkelerinde kent mültecilerinin giderek artan sayıları ve değişen profilleridir. Birleşmiş Milletlerin 2006 yılı verilerine göre, 129 ülkede 14,2 milyon kişi endüstrileşmemiş ülkelerde mülteci olarak yaşamaktadır. Bu ise toplam mülteci nüfusunun %77'sine karşılık gelmektedir. Bu nüfusun 3,6 milyonu (%26) kentlerde ya da merkezlerde yaşarken, 2,5 milyon olan %18'i kent alanlarında, %56'sı olan 8.1 milyon kişi ise kırsal alanlarda veya ona benzer bilinmeyen yerleşim alanlarında yaşamaktadır (UNHCR, 2006). UNHCR'ın 2009 yılı verilerine göre, bir kampla kıyaslandığında, dünya mülteci nüfusunun yaklaşık yarısı olan 10,5 milyon mülteci kentsel alanlarda yaşamaktadır (UNHCR, 2009). 2011 yılı istatistiklerine göre ise dünyada mültecilerin %90'ının kentlerde ya da kent çevrelerinde yaşadıkları tahmin edilmektedir (UNHCR, 2012: 7). Bir başka ilgili kuruluş olan European Commission'ın 2015 yılı verilerine göre ise günümüzde 10 mülteci ortalamada 6'sı kentsel alanlarda yaşamaktadır. UNHCR'ye göre dünyada yaşayan mültecilerin yarısı dünyanın en büyük şehirlerinden Bangkok, Amman ve Nairobi'de bulunmakta, neredeyse mülteci kamplarından daha fazla nüfus kentlerde yaşamaktadır (UNHCR, 2012: 1). Kenya'nın başkenti Nairobi kent mültecilerinin en yoğun olarak yaşadığı kentler arasındadır. 600 bin mültecinin bulunduğu Nairobi'de Somalili %43, Etiyopyalı %26, Kongolu mültecilerin oranı ise %10 ile başat grupları oluşturmaktadır. Kent mültecilerinin dünya üzerinde yoğun olarak görüldüğü kentlerden bir diğeri ise Tayland'ın Bangkok kentidir. Bu kentte kent mültecilerinin sayısı her geçen gün artarken, kent mültecilerini Afganistan'dan, Sri Lanka'ya, Libya'dan Kongo'ya kadar farklı ülkelerden gelen mülteciler oluşturmaktadır (JRS, 2010: 3). Lübnan ise kent mültecilerinin görünür olduğu ülkelerden bir diğereğidir. Lübnan'da 633 bin 215 mültecinin yalnızca %18'i kamplarda yaşarken geri kalan %82'lik kesime karşılık gelen yaklaşık 520 bin kişi ise kentlerde yaşamaktadır (http://muftah.org/the-urban-refugee-experience-in-jordan/#.Vye_8I9OLIU).

Artan sayılarına ek olarak süreç içerisinde daha önceki dönemlerde genç erkek ağırlıklı olan mülteci profilinin, özellikle kampların olmadığı ülkelerde geniş oranda kadın, çocuk ve yaşlı mültecileri kapsar hale geldiği de görülmüştür (UNHCR, 2009: 2). Bu durum, kentlerde mültecilik ile birlikte yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi grupların “çifte dezavantajlılık” deneyimiyle de karşı karşıya kaldıkları anlamına gelmektedir. Bu kesimlere ilişkin çok fazla verinin/bilginin olmaması ve bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olması soruna ilişkin önemli eksiklikleri meydana getirmektedir. Bu gruplara ilişkin bilinen ve en kritik olan nokta bu grupların düşük gelirli ülkelerin/az gelişmiş ülkelerin en savunmasız kesimlerinden oluşmasıdır. UNHCR'ye göre kent mültecileri tüm dünyada çocuklardan, kadınlara ve yaşlılara kadar farklı toplumsal kesimlerden oluşmaktadır (UNHCR, 2009).

Üzerinde durulması gereken ikinci nokta, kent mültecilerinin kentsel mekânlarda oldukça ciddi risklerle karşı karşıya kalmasıdır. Geçen kırk yıllık zamanda milyonlarca insanın evlerini kaybedip mülteci olduğu dünyada 15,4 milyon mülteci varken bunların 0,85 milyonu ise sığınmacıdır. Mülteci ve sığınmacıların %80'inin gelişmekte olan (Sahra Altı Afrika ve Asya) ülkelerin vatandaşı olduğu günümüzde milyonlarca mülteci kentlere giderek iyi bir yaşam ve temel hizmetlere erişebilme umudunu taşımaktadır

(Amara ve Aljunid, 2014: 1). Ancak, kendilerini daha iyi hissettikleri güvenli bir toplum ve ekonomik bağımsızlık bulma umuduyla kentlere göç eden kişiler olmasına rağmen kent mültecileri, uyum sağlamaya çalıştıkları kentin kendi yoksullarının karşılaştıkları sorunların tümüyle yüz yüze gelmektedir. Yoksul yerlinin risklerine ek olarak kent mültecileri, mülteci statüsünden kaynaklı çeşitli zorluklarla da yüzleşmektedir Yapılan araştırmalar ve uluslararası raporlara göre tüm dünyada kent mültecileri sıklıkla olumsuz barınma koşulları (kalabalık haneler ve sağlıksız koşullar), ciddi sağlık sorunları (sağlık hakkına erişimeme ve HIV gibi hastalıklar), korunmasız ve savunmasız yaşam koşulları (taciz, ayrımcılık, eşitsizlik, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet, insan kaçakçılığı ve ticareti) ve ayrıca statü temelli olarak korunmasızlık (geri gönderilme, tutuklanma, gözaltına alınma), enformel istihdama katılım (yoğun emek sömürsü) gibi geniş bir yelpazede yer alan risklerle yüzleşmektedir. (UNHCR, 2009; International Rescue Committee, 2012 Amara ve Aljunid, 2014: 1; European Commission, 2015). Kent mültecileri çoğunlukla yoksulluk temelli olarak kalabalık hanelerde yaşamalarının, temel sağlık, eğitim ve koruma hizmetlerine ulaşımında zorluklarla karşı karşıya kalmalarının yanında otoriteler tarafından yasal istihdamları ve gelir elde etmeleri de engellenen kişilerdir. Ev sahibi ülkeler kentsel ve milliyetçi kaygılarla hareket ederek, kentsel alt yapı ve hizmetlerdeki eşitsizliği de görmezden gelmekte hatta derinleştirmektedir (UNHCR, 2012: 7). Kent mültecilerinin zorlu yaşam koşullarının diğer tarafında ise ülkelerindeki güvensizlik ve çatışmadan dolayı büyük çoğunluğunun geri dönememesi gerçeği yer almakta, kent mültecileri, buldukları kentlerde yeni yaşamlarını inşa etmeye çalışmaktadır (International Rescue Committee, 2012). Bu nedenlerle kent mültecileri kentlerin görünmez nüfuslarını oluşturmakla birlikte korunmaları ve temel hizmetlere erişimleri gerekli olan bir gruba karşılık gelmektedir. Kent mültecileri ile ilgili üçüncü temel nokta, ülkelerine geri dönemeyen kent mültecilerinin kentin yerlileri ile girdikleri paylaşım ilişkileridir. Mekânı, kaynakları ve hizmetleri paylaşan kişiler durumunda olan kent mültecileri sıklıkla kentin yerlisi olan yoksul ile sınırlı yaşam olanakları için rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum da kaçınılmaz olarak, “kalıcı” olan yeni gelenlerinin yerleşik olanla “geçici olmayan” bir paylaşım ve rekabete girmesine neden olmaktadır. Bu rekabet deneyimi ise, Kosta Rika, Hindistan, Kenya, Meksika ve Güney Afrika gibi ülke örneklerinde ayrımcılık ve yabancı düşmanlığını körükleyen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (UNHCR, 2012: 35).

Türkiye örneğinde kent mültecilerinin durumuna bakıldığında öncelikli olarak farklı ülke deneyimlerindekilere oldukça benzer tecrübelere sahip oldukları söylenebilir. Türkiye de kent mültecilerinin sayılarının giderek arttığı bir ülke profiline sahiptir. 2011 yılına kadar uydu kentlerdeki mültecilerle sınırlı olan ve binlerle ifade edilen kent mültecilerinin sayısı, Suriye krizinin ortaya çıkmasından sonra milyonlarla ifade edilir bir hale dönüşmüştür. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, Türkiye’de 2 milyon 749 bin 140 Suriyeli mülteci yaşamaktadır. (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>). 16 Mayıs 2016 tarihli verilere göre, bu mültecilerden yalnızca 262 bin 129’u barınma merkezlerinde yaşamaktadır (AFAD, 2016). Geriye kalan 2,5 milyon Suriyeli mülteci Türkiye’nin farklı kentlerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Onlara ek olarak Türkiye, farklı uyruklardan da yaklaşık 266 bin mülteciye daha uydu kentlerde ev sahipliği yapmaktadır ([http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(42\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(42).pdf)). Kayıtlı olan mültecilere karşılık gelen rakamlara göre Türkiye’de yaklaşık 3 milyon kent mültecinin yaşadığı söylenebilir. Kamplarda yaşayanların 10 katından fazla olan bu rakam Türkiye’de kent mültecilerine yönelik tartışmaları da önemli kılmaktadır.

Suriyeli mültecilerin nüfuslarının yarattığı bu dönüşüm, Türkiye’deki mültecilerin uluslararası platformda “kent mültecileri” olarak tanımlanmasında ve politikaların merkezinde yer almalarında önemli bir rol oynamıştır. Öyle ki UNHCR, 2014 Suriye bölgesel planlama sorumluluklarını ele aldığı raporunda Suriyelilere yönelik istihdam, barınma ve eğitim alanlarını da içeren oldukça geniş kapsamlı destek sağlamayı planladıklarını açıklamış ve Suriyeli mültecileri “kent mültecileri” olarak tanımlamıştır (UNHCR, 2015: 19). ORSAM-TESEV’in 2015 yılı istatistiklerine göre de Türkiye’deki Suriyelilerin önemli bir kısmı, %85’i kentlerde yaşamaktadır (ORSAM-TESEV, 2015: 16). Suriyeli mülteciler dışında yer alan ve uydu kentlerde yaşayan şartlı mültecilerin ise, uydu kent uygulamasının “yerleştirilen uydu kentten ayrılamama” ilkesi gereği tümünün kentlerde yaşadıkları söylenebilir. Uydu kent mültecileri, yerleştirildikleri kent içerisinde herhangi bir kamp uygulamasına değil, serbest ikamet temelli yerleşime tabi tutulmaktadırlar. Suriyeli kent mültecilerinin ise bir kısmı barınma merkezlerinde yeteri kadar yer kalmamasından kaynaklı olarak kentsel mekânları tercih etmek zorunda kalsa da, araştırmalara göre önemli bir kısmının dünyadaki kent mültecilerine benzer olarak daha iyi bir yaşam için özellikle istihdam alanında kent merkezlerinin yarattığı fırsatlardan yararlanmak amacıyla kamp dışındaki kentsel mekânlarda yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir⁵. Türkiye’de de kent mültecileri içerisinde “çifte dezavantajlılık” durumunda olanların sayısı

⁵ Bknz: M. Murat Erdoğan (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

dikkate almaya değerdir. UNHCR'nin 11 Nisan 2016 verilerine göre, Türkiye'deki Suriyelilerin %50,8'ini erkekler oluştururken, erkeklere oldukça yakın bir oranını (%49,2) kadınlar oluşturmaktadır. Mültecilerin yarısından fazlasının (%54,2) çocuk olması da oldukça dikkat çekicidir (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>). Mart 2016 itibarıyla sayıları 265 bin 494 olan şartlı mültecilerin ise, 88 bin 250'sini çocuklar, 103 bin 527'sini kadınlar oluşturmaktadır ([http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(42\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(42).pdf)).

Türkiye'deki kent mültecileri de dünyadaki kent mültecileri gibi, kamplardan çok daha fazla fırsatı barındırmasına rağmen kent mekânlarında her türlü riskle karşı karşıya kalmakta, yurttaşlık haklarının yoksunluğunun yanı sıra mültecilik statüsünden de kaynaklı olarak yerleşik olan yoksulun yoksulluk deneyimlerini daha derinden yaşamaktadır. Türkiye'de statüleri fark etmeksizin hem Suriyeli kent mültecileri hem de farklı uyruklardan olan kent mültecileri oldukça kalabalık hanelerde, olumsuz barınma koşullarında yaşamaya çalışmakta, enformel emek piyasasına dahil olarak en ağır sömürü mekanizmaları ile karşı karşıya kalmakta, özellikle çocuk ve kadınlar taciz, tecavüz, insan kaçakçılığı gibi risklerle yüzleşmekte, eğitim, sağlık, barınma, sosyal yardımlar gibi temel haklara erişimde de ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Buz, 2002; Ataman, 2007; Baklacioğlu, 2009; Kasdemir, 2010; Öner, 2010; Paksoy, 2013; Akdeniz, 2014; Türkmen Sanduvaç, 2014; ORSAM Rapor, 2014; Tuzcu, 2014; İHD Rapor, 2014; UAÖ Raporu, 2014; ORSAM-TESEV Rapor, 2015; Deniz, 2015; İçduygu, 2015). Suriyeli kent mültecileri için tartışmalar kampta yaşayan Suriyelilerle karşılaştırılarak yapılmakta ve Suriyeli kent mültecileri risklerin daha görünür olduğu bir mülteci grubu olarak ele alınmaktadır. Araştırmalara göre Suriyeli mülteciler uydu kent mültecileri ve kamplarda yaşayan mültecilerden farklı olarak, yerli nüfusa göre daha ucuz işgücü olarak görülmeleri nedeniyle enformel ekonomiyi büyütmelemlerinin yanında, yetersiz beslenme ve barınma koşullarına bağlı olarak önemli sağlık problemleri ve salgın hastalıklar ile de karşı karşıya kalmaktadır. 2012 yılında Türkiye'de 349 kızamık vakası görülürken bu rakam Suriyeli mültecilerin gelişinden sonra yaklaşık 20 kat artmıştır (Korkmaz, 2014; Yavuz, 2015). Barınma merkezlerinde yaşayan ve sağlık hizmetlerine erişimleri kent mültecilerine oranla daha rahat olan mültecilerde kızamığın yanı sıra tüberküloz ve deri hastalıklarına rastlanması her geçen gün sayıları artan kent mültecileri için daha büyük sağlık risklerinin olduğunu göstermektedir. Yine Suriyeli kent mültecileri diğer mültecilerden farklı olarak, Türkiye kentlerinin sokaklarında dilencilik ve evsizlik gibi farklı alanlarda yoğun riskleri içeren koşullara mahkum bir şekilde hayatta kalmaya çalışmaktadır (Canefe, 2015: 17).

Türkiye kentlerinde istihdam, barınma, sosyal yardım vb. alanlarında yaşanan sorunlara ek olarak, toplumsal olarak önemli risklerden biri olan ötekileştirilme riski de Türkiye'de kent mültecilerinin karşı karşıya kaldığı bir risktir. Bauman (2013: 189)'ın mültecilere ilişkin söylediği, "*Onlar yer değiştiriyor değildir, yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar*" tespiti günümüz mültecilerinin yaşadıkları yitimi de göstermektedir. Mültecilerin yaşadıkları süreç basit bir şekilde yer değiştirme süreci olmanın çok daha ötesinde yaşam alanlarının yitimidir. Yaşam alanlarını yitiren mülteciler çoğu zaman bilmedikleri ülkelerin kentlerinde toplumsal, ekonomik, siyasi vb. sorunlar ile yüzleşmek zorunda kalmakta, buna ek olarak yerlilerin hıncı, korku ve kaygılarının kendilerine aktarılabilmesi tehlikesi taşıyan gruplar olabilmektedir. Farklı nedenlerle yerliler için rahatsızlık kaynağına dönüşebilen ve kendi durumlarının da küresel dünya içerisinde her an daha da kötüye gidebileceğini hatırlatan motiflere dönüşebilmektedir (Bauman, 2013: 197).

Türkiye deneyiminde kent mültecilerinin yaşadıkları kentlerdeki nüfuslarının büyüklüğü karşılaştıkları risklerin derinliklerini farklılaştırmaktadır. Şöyle ki Suriyelilerin kitleler halinde göç etmesi ve sınır kentlerde yığılmaları nedeniyle sınır kentlerde yaşayan mülteciler, uydu kentlerde yaşayan mültecilerin yaşadıkları tüm sorunlara ek olarak farklılaşan ve derinleşen bir biçimde kentsel-toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Kahya, 2016). Kent mültecilerinin tüm bu zorlu yaşam koşullarına rağmen Türkiye'de yaşamaya devam etmelerinin arkasında ise farklı ülke deneyimlerinde görüldüğü gibi ülkelerine geri dönememeleri yatmaktadır. Özellikle Suriyeli mültecilerin yakın zamanda geri dönme gibi bir durumlarının olmadığı, Suriye'deki durumun düzelmesinin zor olduğu (AFAD, 2013; Kirişçi ve Karaca, 2014; ORSAM Rapor, 2014; ORSAM-TESEV, 2015) yapılan çalışmalar ve ulusal/uluslararası raporlarda vurgulanmaktadır.

3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Türkiye'de kent mültecilerinin durumunu mekânsal-kentsel bağlamda tartışan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Hâlihazırda, daha çok mültecilerin karşılaştıkları istihdam, barınma, eğitim, sosyal dışlanma vb. gibi sorun alanlarına dikkat çeken oldukça kapsamlı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışma, diğer çalışmalardan farklı olarak kent mültecileri olgusunun Türkiye'deki görünümünü mekânsal analize dayalı olarak ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada amaçlı örneklem yöntemine göre seçilen 6'sı kadın, 4'ü erkek toplam 10 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem kullanılmış ve seçimde iki temel nokta üzerinde

durulmuştur. Bunlardan birincisi; araştırma için seçilen kent olan Gaziantep'in göç profilidir. Suriye'deki savaş sonrasında Türkiye'ye gelen mülteciler geçici olarak görülmüş ve ülkelerindeki sorunun kısa sürede çözülerek geri dönüşün sağlanacağı varsayılarak (Kirişçi, 2014: 23) mültecilerin kamplar gibi barınma merkezleri aracılığıyla sınır kentlerde tutulması bir yerleşim politikası olarak benimsenmiştir. Ancak ülkedeki çatışmaların devam etmesi, gelen mültecilerin sayısını ciddi oranda artırmış ve kamplarda yaşayanlardan çok daha fazlası ağırlıklı olarak Suriye sınırı boyundaki kentler olan Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin gibi kentlerde yaşamaya başlamıştır (Kirişçi ve Karaca, 2014). Kirişçi (2014: 17)'ye göre bu beş kent yarım milyon kent mültecisini barındırmaktadır. Gaziantep, Suriye sınırında yer alması ve Suriyeli mültecilerinin yerleşimleri için düzenlenmiş kampların da bulunduğu bir kent olması dolayısıyla en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran kentlerden biridir⁶. Gaziantep Ticaret Odası'nın hazırladığı *İçimizdeki Suriye Raporu* (2015: 4)'na göre Gaziantep'te toplam 311 bin 759 Suriyeli bulunmakta, bunlardan yaklaşık 260 bini kent merkezinde yaşamaktadır. Kent merkezinde yaşayan mültecilerin sayısı 221 bin 198 iken, Şahinbey ilçesinde 160 bin 99, Şehitkamil ilçesinde ise 54 bin 759, diğer merkez ilçelerde ise 6 bin 340, Nizip merkezde 25 bin 791, İslahiye merkezde 11 bin 579 mülteci yaşamaktadır. Kayıtlı olmayan Suriyelilerin de var olduğu düşünüldüğünde rakamın çok daha yüksek olabileceği söylenebilir. Gaziantep Kent Konseyi'nin 2014 yılı raporuna göre, Gaziantep, kente gelen Suriyelilerin sayısı ile Avrupa şehirleri ile karşılaştırıldığında, orta ölçekte bir kent nüfusuna eşdeğer bir sayıya ulaşmıştır (2014: 17).

Örneklem seçiminde dikkate alınan bir diğer nokta, dünyada kent mültecilerinin durumuna ilişkin tartışmaların yapıldığı kısımda üzerinde durulduğu gibi, kent mültecilerinin yerli ile girdiği rekabette kesişme noktası olan yoksulluk deneyimidir. Bu bağlamda da, Gaziantep'in Şahinbey ilçesine bağlı İstiklal Mahallesi yoksulluk yardımlarının yoğun olarak yapıldığı ve Suriyeli kent mültecilerinin de yoğun yaşadığı yerlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu gerekçelerden yola çıkarak, kent mültecilerinin ortak olduğu yaşamın niteliğinin daha iyi bir şekilde ortaya koyulabilmesi için yoksulluk yardımlarına başvurmuş 10 yerli/yerleşik ile 01.02.2015-01.03.2015 tarihleri arasında gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yoksul yerlilerin seçilmesinin nedeni yoksulların kaynak paylaşımında yeni gelen ve yabancı olan gruba ilişkin bakışının anlaşılması çabasıdır. Bu bağlamda ortaya konması amaçlanan noktalardan biri yoksul yerlilerin Suriyeli kent mültecilerine bakış ve ilişkilerinde mültecilerin ötekileştirilme alanlarının tespiti ve bu alanda ortaya çıkabilecek sorunların belirlenmesidir. Yoksulların, yoksullukla mücadele stratejilerinde temel bir rol oynayan yoksulluk yardımı, ucuz barınma ve istihdama katılma yönünde yabancı bir grup ile rekabete girmeleri beraberinde yeni gelen gruplara karşı zenofobik söylemleri doğurmaktadır. Bu zenofobik söylemler içerisinde Suriyeli kent mültecilerinin yerli yoksulların gözünde 'günah keçisi' olma ihtimalleri ise oldukça yüksektir. Kearney (2012: 18)'nin ifadesiyle başkalarını yabancı olarak niteleyip günah keçisi olarak ilan etmek bireylerin yaşamını kolaylaştırmaktadır. Böylelikle yabancılar sorunlarının kaynağı olarak vücut bulmaktadır.

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan 10 görüşmeci üzerinden kent mültecileri ile yerlilerin toplumsal etkileşim alanlarında karşılaştıkları gerilim alanlarına ilişkin genel geçer sonuçlara ulaşmayı beklemek hata olur. Bu anlamda çalışmanın bir diğer amacı, yoksul gruplarla yeni gelen gruplara karşı zenofobik öğeleri barındıran söylemlerin mümkün olduğunca azaltılabilmesi için daha kapsayıcı ve farklı grupları etkileşime sokacak birçok çalışmaya ihtiyaç duyulduğunun gösterilmesidir. Bu amaç ve gerekçelerde yola çıkarak çalışmanın alan araştırması kapsamında, 6'sı kadın 4'ü erkek olmak üzere toplam 10 kişi ile görüşülmüştür. 21 yaşındaki bekâr bir üniversite öğrencisi hariç, görüşmecilerin tümü 30 yaş üstünde ve evlidir. Bu durum, görüşmecilerin geçindirmekle yükümlü birilerinin olduğu ve aktif çalışma yaşı içerisinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Eğitim durumları açısından bakıldığında ise, okuryazar olmayan ve ilkökul mezunu olanların ağırlıklı olduğu, düşük eğitim profili içerisinde sadece 2 kişinin lise ve üstü eğitim seviyesinde yer aldığı görülmektedir. Gaziantep'in ilçelerinden ya da Kilis'ten göç etmiş olan görüşmeciler, 5 yıl gibi görece kısa yerleşim süresinden 20 yıl gibi uzun sürelerde mahallede yaşamaktadır (Tablo 1). Görüşmecilerin neredeyse tümünün ekonomik nedenler dolayısıyla Gaziantep'e göç etmiş olmaları gerçekliği de, Suriyeli kent mültecileri ile girdikleri ortak yaşam ilişkisinde oldukça belirleyicidir.

Tablo 1: Görüşülenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Gör. Kodu	Cinsiyeti	Yaşı	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Doğum Yeri	G.Antep'de Yaşadığı Süre
G1	Kadın	30	Evli	İlkokul terk	Nizip	14 Yıl
G2	Kadın	40	Evli	Okur-yazar değil	Van	5 yıl
G3	Erkek	45	Evli	Ortaokul Mezunu	Kilis	15
G4	Erkek	40	Evli	Lise Mezunu	Nizip	20

⁶ Gaziantep aynı zamanda Türkiye'de üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek amacıyla bekleyen şartlı mültecilerin yerleştirildikleri "uydu kent" adı verilen kentlerden de biridir. Kent, Türkiye'nin sorunlu ülkeler olan komşu ülkelere yakın olması dolayısıyla da mülteci çekme potansiyeline sahiptir (y.n.).

G5	Kadın	35	Evli	İlkokul Mezunu	Kilis	15 Yıl
G6	Erkek	36	Evli	Okuryazar değil	Kilis	15 Yıl
G7	Kadın	37	Evli	Okuryazar değil	Mardin	5 Yıl
G8	Kadın	49	Evli	İlkokul Mezunu	İslahiye	20 yıl
G9	Kadın	21	Bekar	Üniversite Okuyor	G.Antep	6 Yıl
G10	Erkek	51	Evli	İlkokul Mezunu	Kilis	20 Yıl

Ortak yaşamdaki paydaşlık ilişkisinde, kişilerin içinde buldukları sosyo-ekonomik durum da oldukça belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 2). Görüşülenlerin hanelerindeki kişi sayısı oldukça yüksektir. Bir aile sadece 4 kişi olmakla birlikte, diğer ailelerde sayı 11'e kadar yükselerek ortalaması 7,5 olup 3,6 olan Türkiye'deki hane halkı ortalaması oranının üstüne çıkmaktadır (TÜİK, 2015). Yüksek olan çocuk sayılarına formel eğitimdeki çocuk sayısı eklendiğinde ise, hane geliri daha önemli bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Görüşülen hanelerin tamamına yakınının (1 görüşmeci dışında) hane toplam gelirinin asgari ücret ve altında olması ise görüşmecilerin yoksulluk riskini derinden yaşadıklarını göstermektedir. TÜİK'in 2015 yılında yayınladığı *Aile Araştırması*'nın sonuçları ile çalışmada elde edilen bulgular paralellik göstermektedir. Hane kalabalıklaştıkça hanede yaşanan yoksulluk riski artmaktadır. Çocuklu hanelerde yoksulluk oranı %53,6 gibi oldukça yüksek bir oranda seyrederken, çocuk sayısı azaldıkça yoksulluk oranlarında düşüş yaşanmaktadır (TÜİK 2015). Görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer nokta katılımcıların istihdama katılımlarında yaşanan düzensizliktir. Görüşülenlerin yarısının (5 kişi) düzensiz bir işte yoğun olarak (4 kişi) sigortasız olarak çalıştıkları görülmektedir. Bu durum kalabalık olan hanelerde önemli oranda düzenli bir biçimde istihdama katılamayan üyelerin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışmada hane ortalaması 7,5 olarak Türkiye ortalaması olan 3,6'nın oldukça üzerinde yer alan görüşmecilerin istihdama katılmada yaşanan sıkıntılar ve gelir düzensizliğinden dolayı yoksulluğu yaşamlarında oldukça derin bir şekilde deneyimledikleri söylenebilir. Görüşmelerde sıklıkla vurgulanan nokta ise Suriyeli mültecilerin kente geldikten sonra yerlilerin istihdama katılımlarında yaşanan sıkıntıdır. Bu durum yoksul grupların yeni gelenler ile etkileşiminde ciddi sorunlar doğurabilecek bir konudur. Tablo 5'de yer aldığı üzere görüşmecilerin ifadelerinde işsizliğin Suriyeli mültecilerin Gaziantep'e ve bölgeye gelmesi ile ilişkilendirilmesi ve zenofobik söylemler ile dile getirilmesi düşündürüçüdür.

Tablo 2: Görüşülenlerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Gör. Kodu	Hane Kişi Sayısı	Çocuk Sayısı	Okuyan Çocuk Sayısı	Çalışma Durumu / İş	Eşinin Çalışma Durumu/ İş	Ailede Çalışan Kişi Sayısı	Eşin Aylık Geliri	Toplam Gelir
G1	11	8	2	Düzensiz/ Temizlik işçisi	Düzensiz/ İşçi	2	Düzensiz / Asgari ücret	950 TL
G2	9	7	2	Ev Hanımı	Taksici	2 (Çocuğu)	Sigortasız / 600-700 TL	Ort. 600+800 TL
G3	4	2	2	İşçi	Ev Hanımı	2 Çocuk	400-500 TL	1000 TL
G4	8	3	1	İşçi	Ev Hanımı	1	Asgari Ücret TL	950 TL
G5	7	5	4	Ev Hanımı	İşçi	1	Asgari ücret	950 TL
G6	7	5	4	İşçi	Ev Hanımı	1	-	950 TL
G7	5	3	1	Ev Hanımı	Düzensiz/ Serbest meslek	1	600-700 TL	600-700 TL
G8	8	6	4	Ev Hanımı	Emekli	-	800 TL	800 TL
G9	8	5	5	Öğrenci	-	1 (baba) /işçi	3 ayda bir anne 1400 TL	1.667 TL
G10	8	6	2	Hurdacı	Ev Hanımı	2 (baba ve oğul)	600 TL	800 TL

Doğum yerleri Gaziantep olmayan, farklılaşan zaman dilimlerinden bu yana kentte yaşayan kırdan kentte göç deneyimini yaşamış olan görüşmeciler mahallerinde kimlerin yaşadığına ilişkin soruya verdikleri cevaplarla kentin iç göç potansiyelinin yanında uluslararası göç potansiyelini de ortaya koymuşlardır (Tablo 3). Mahalle, Şanlıurfa, Van, Kilis gibi kentlerden ve Gaziantep'in kendi ilçe ve köylerinden göç almaktadır. İfadelerde, mahallede kentin yerlilerinin oldukça az olmasının yanı sıra Suriyeli kent mültecileri nüfusunun varlığına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu bağlamda, iç göç ve uluslar arası göçün kesişme noktası olan mahalle, farklı toplumsal ve sınıfsal köken, kültür ve coğrafyalardan insanların ortak yaşamlarını inşa

etmeye çalıştıkları bir kentsel mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışma “yerli göçmen”in “uluslararası göçmen”in varlığına/var oluşuna ilişkin düşüncelerini ortaya koyması bakımından da önemlidir.

Tablo 3: Oturdıkları Mahallenin Profiline İlişkin Tanımlamalar

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümler
G1	“Suriyeliler ve Doğu’dan gelen insanlar var bizim mahallede”.
G2	“Bu mahallede Suriyeliler, Urfalılar, Vanlılar, Kilisliiler var”.
G5	“Suriyeliler var mahallede Urfalılar var, Vanlılar var, Kilisliiler var. Antep’in genelinde her yöreden insan var, yerlisini artık bulamazsın”.
G7	“Mahallede Suriyeli var, Kilisliiler var bir de. Ben buraya geldiğimde Suriyeliler vardı”.
G8	“Hep çevre köylerden Kilis, Gaziantep’in köylerinden gelenler var. Bir de şimdi Suriyeliler gelmeye başladılar, onlar var”.
G9	“Suriyeliler var, genel olarak Antepli değil, Urfalılar var, Vanlılar var, Maraşlılar var. Hep göçmen, Doğu’dan geliyor bu mahalleye”.
G4	“Suriyeliler var, Urfalılar var mahallede. Antep’in yarı Suriyelidir. Gözünün çarptığı yer Suriyeli”.

Bu değişkenler göz önünde bulundurularak görüşmecilere, *Suriyeli mültecileri nasıl tanımladıkları, Suriyelilerin Türkiye ve Gaziantep’e neden geldikleri, Suriyelilerin Gaziantep’e geldikten sonra olumlu ve olumsuz değişikliklerin neler olduğu, Suriyelilerin yoksul insanlar olup olmadıkları, Suriyelilere yönelik yardımlar hakkında neler düşündüklerini, Suriyeliler ile gündelik yaşam alanlarında kurdukları ya da kurabilecekleri muhtemel ilişkilerin neler olduğu, Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilip verilmemesi ve Suriyelilerin geleceklerine ilişkin sorular* yöneltmiş, elde edilen veriler, yerleşiklerin Suriyeli kent mültecileri ile ortak yaşam deneyimine odaklanılarak analiz edilmiş, elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile kategorilere/başlıklara ayrıştırılarak değerlendirilmiştir. (Tablo 4).

Tablo 4: Çalışmanın Temel Kategorileri

<p>Yerleşğin Gözünden Mültecilik:</p> <ul style="list-style-type: none"> Savaştan, ölümden kaçıp gelenler Türkiye’nin dış politikası nedeniyle gelenler
<p>Yerli Yoksul ile Rekabet:</p> <ul style="list-style-type: none"> İşsizliğin artması/iş bulamama Konut ve kira fiyatlarının artması/ ev bulamama Yoksul olmayan Suriyelilerin yoksulluk yardımlarını daha fazla alması/ azalan sosyal yardımlar
<p>Kent Mültecilerinin Beraberinde Getirdikleri Riskler:</p> <ul style="list-style-type: none"> Suriyelilerin devlet yardımlarının fazlalığı nedeniyle sorun yaşamıyor olduğu varsayımı Kadın ve çocuk ticaretinin artması Kavganın, gürültünün, toplumsal yozlaşma ve ahlaksızlığın artması
<p>Birlikte Yaşamamanın Olanaklılığı:</p> <ul style="list-style-type: none"> Çocuğunu bir Suriyeli ile aynı okula gönderme Çocuğunu bir Suriyeli ile evlendirme Bir Suriyeliye iş verme Bir Suriyeliye evini kiralama Suriyelilerin vatandaşlık haklarına kavuşması

3.1 Yerleşğin Gözünden Mültecilik

Gaziantep, 2011 yılında Suriye’de çıkan çatışmalardan sonra Suriyeli mültecilerin kitlesel olarak göç ettikleri ve kamplardaki sınırlı yaşam olanakları nedeniyle kentsel mekânlarda yoğun görünürlüklerin olduğu kentlerin başında gelmektedir. Mülteciler, ülkelerindeki yaşam tehditlerinden dolayı başka bir ülkede bulunan ve bu tehditlerden dolayı ülkelerine geri dönemeyen kişilere karşılık gelmektedir. Ancak ev sahibi toplumlarda bu tanımlama sıklıkla ya tam olarak bilinmemekte ya da “kendi vatandaşım” söylemi etrafında anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda, ev sahibi toplumun/yerleşik olanların yeni gelen mültecileri hangi bağlamda ve nasıl tanımladıkları oldukça önem kazanmakta, birlikte yaşama deneyimini belirleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5: Yerleşğin Mülteciyi Tanımlama Biçimi

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G5	"İç savaştan dolayı ölümden korktuğu için geliyorlar".
G9	"Türkiye çok fazla mülteci alıyor hem sınırın yakın olması".
G6	Sınır olduğu için akrabalık olduğu için geliyorlar. Antep'e karşı taraf mesela Türkmen, onların yanına geldiler. Akrabalık var ondan da geliyorlar".
G1	"Bunları hükümet getiriyor".
G9	"Suriyelilerden ülkenin liderine bir sempati olduğu için hükümet. Bir de yardımsever olarak görüyorlar".
G2	"Savaştan dolayı geliyorlar. Türkiye kabul etmemeli. Onlara soruyorsun, siz Suriye'ye gelseniz biz Türkleri koymazdık diyor. Suç hükümette. Doldurdu hepsini buraya, bizim yanımıza geldiler hepsi. Gaziantep'te yüz görüyorlar o yüzden geliyorlar".

Görüşmecilerin ağırlıklı olarak Suriyeli mültecileri tanımlarken mültecilik hallerine değil de Türkiye'nin onlara sağladıklarına dikkat çekmesi oldukça önemli bir noktadır. Görüşmecilerin ifadelerinden mülteci olmanın tam olarak ne anlama geldiğini bilmedikleri, mülteci olmayı kendi ülkelerinden kaynaklı sorunlardan ziyade Türkiye'nin dış politikası ile açıklama eğiliminde oldukları ve uluslararası hukukta tanımlanan mülteciliğin temel bir insan hakkı olarak tanımlandığından habersiz oldukları görülmektedir. Yerli halkta mültecinin kim olduğuna ilişkin yeterli bilginin olmaması/yanlış ya da eksik bilginin olması birlikte yaşama deneyimini oldukça belirleyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Sığınmacı ve Göçmenlerde Dayanışma Derneği'nin 2011 yılında Gaziantep'in de içinde bulunduğu yedi kentte yürüttüğü *Askıdaki Yaşamlar & Algıdaki Yaşamlar* projesinin sonuçları, yerleşiklerin mültecileri "dışarıdan" olan "yabancı" olan ve "bilinmez" olan olarak gördüklerinden dolayı "tehlikeli" ve "güvenilmez" bulduklarını, çeşitli örnek ve genellemelere başvurarak kendilerine "tehdit" olarak gördüklerini ortaya koymakta, raporda bu durumun en temel sebebi olarak ise yerleşiklerin mülteci statüsüne ilişkin bilgi eksikliğine ve yanlış bilinçliliğine dikkat çekilmektedir (SGDD, 2011: 52). Sonuç olarak bu durum, dayanışmaya ihtiyacı olan kent mültecilerinin kentsel mekânlarda yer etme mücadelesi sürecinde yerli halkın bakışı nedeniyle dayanışma ağlarından ve geldikleri kentlerde yaşamlarını inşa ederkenki ihtiyaç duyabilecekleri destek mekanizmalarından yoksun kalmalarına yol açmaktadır.

3.2 Yerli Yoksul ile Rekabet

Dünyada kent mültecilerinin durumunun tartışıldığı kısımda da yer verilen farklı ülke deneyimlerinde olduğu gibi, yerli yoksul ile rekabete dayalı paylaşım ilişkileri bu çalışma özelinde de birlikte yaşama deneyimini etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında görüşülen yoksul yerlilerin ifadelerine göre Suriyeli kent mültecileri istihdam, konut piyasası ve sosyal yardım alanlarında kendileri ile rekabete girmekte, Suriyeli kent mültecilerinin varlığı kendilerinin bu alanlardaki haklarını sınırlamaktadır.

Tablo 6: İstihdam Piyasasının Yeni Ortakları

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G3	"Antep'te işsizlik arttı onlar gelince. Patronlar onlara iş veriyorlar".
G2	"İş bulmak zorlaştı. Çoluk çocuğum da işe gitmek ister ama bulamadılar".
G10	"Antep'te rahat bir şekilde iş bulamıyorlar, eşim bulamadı bir türlü. Benim oğlum mesleğinde iyi diyelim haftalığı 250 lira, Suriyeli vatandaşlar geliyor, adamlar aç, üç adam 150 liraya yapıyorlar aynı işi. Onları işe alıyorlar, biz iş bulamıyoruz. Suriyeli vatandaşlar gelince işten çıkardılar beni".
G5	"Bütün iş yerleri ucuz çalışıyor diye Suriyelileri alıyorlar".

Suriyeli kent mültecileri ile istihdam alanında öne çıkan temel sorun, işverenler tarafından ucuz ve güvencesiz işgücü olarak kullanılmaları nedeniyle Gaziantep'te işsizliğin arttığı, yerli halkın işinin elinden alındığı düşüncesidir (Tablo 6). Ucuz emek olarak enformel piyasanın aktörlerinden olma tehlikesi mültecilerin sıklıkla yaşadıkları deneyimler arasındadır. Özellikle kampların dışında kalan kent mültecileri kentlerde tutunabilmek için enformel şartlarda istihdama katılmak zorunda kalmaktadır. Mültecilerin istihdam sürecine katılımlarında ortaya çıkan düzensizlik beraberinde gerek yerliler için gerekse kent mültecileri için farklı sorunlar yaratmaktadır. Türkiye'de sınır kent mültecileri, nüfuslarının fazlalığı nedeniyle istihdam piyasasına ucuz işgücü olarak kalabalık bir biçimde ortak olmaktadır. ORSAM (2015)'in

yayınladığı “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme” isimli raporda özellikle sınır kentlerinde (Hatay, Gaziantep, Kilis vb.) işgücü arzında yaşanan artışın enformel sektörde istihdama katılan yerlilerin işgücüne katılmalarında zorluklar yaşandığını göstermiştir. Gaziantep örneğinde ise, bir Türk vatandaşının 35 TL’ye çalıştığı süre içerisinde bir Suriyeli mülteci 18 TL’ye çalışmakta (Tuzcu, 2014); Suriyelilerin Türkiye’ye girişi ile birlikte işçi ücretlerinin neredeyse 5 katına kadar azaldığı öne sürülmektedir (ORSAM Rapor, 2014: 16). ILO (2015)’nin raporuna göre, Suriyeli kent mültecileri yalnızca Türkiye’de değil, Ürdün’de de 2011-2014 yılları arasında işsizliği %14,5’den %22,1’e yükselten bir faktör olarak öne çıkmış, Suriyeli mültecilerin Ürdünlülere göre %15 daha az ücret (yaklaşık 282 \$) aldığı ve haftada 60 saat daha fazla çalıştıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir.

Yerli yoksulların istihdama katıldıkları enformel sektörde belirli bir düzeyde işsizliği etkilese de yaşadıkları işsizliğin sebebi olarak yalnızca Suriyeli mültecileri görmeleri oldukça düşündürücüdür. Görüşme yapılan yerlilerin, Suriyeli mülteciler gelmeden önce de işsizliği hayatlarının belirli dönemlerinde pek çok kez deneyimledikleri göz önüne alınırsa sorunu Suriyeli mülteciler üzerinden anlamlandırma/açıklama çabaları oldukça ironiktir.

Tablo 7: Konut Piyasasının Yeni Kar Odakları

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümler
G8	“İstemiyoruz, o Suriyelileri istemiyoruz. Kiralar üç kat oldu, ev bulamıyoruz”.
G1	“Dükkanlar bile ev gibi kiraya veriliyor. Buradan gitsinler. Bunlara yer yapıldı, oralara gitmiyorlar”.
G8	“Bana dokunan ev kirası. Ev bulunmuyor bir, kiralar yüksek iki. Ev bulunmuyor, kiralara güç yetmiyor”.
G3	“Evimiz kira. 150 lira kira veriyoruz ama onu da 4 aydır veremiyoruz. Ev sahibi söylüyor, Suriyelilere vereceğini söylüyor evi. Onlar öderler, 4-5 aile bir arada kalıyorlar. Biz sokağa atılırsak kim bizimle ilgilenir iki çocuğumla birlikte? Suriyeliler çok sorun burada, kiralar onlar yüzünden çok yükseldi”.

Suriyeli kent mültecilerinin yerli yoksulla rekabete girdikleri bir başka alan ise konut piyasasıdır (Tablo 7). Görüşmecilere göre Suriyeli kent mültecileri Gaziantep’te kira fiyatlarını 2-3 kat birden arttırmakta, bu durum da kendilerinin uygun fiyata ev bulmalarını zorlaştırmaktadır. Gaziantep’te gerçekleştirilen bir araştırmaya göre Suriyeli kent mültecileri ile birlikte kentteki apartman daireleri 2013 yılı içerisinde 300 TL’den 900 TL’ye çıkmıştır (Tuzcu, 2014). 2014 yılına gelindiğinde ise, Gaziantep’te Kasım 2013’de kira bedeli 500 TL olan bir dairenin Temmuz 2014’de iki katına çıktığı hem Suriyeliler hem de Türkiyeliler tarafından ifade edilmiştir (UAÖ Raporu, 2014: 30). Bu durum da hem kentin yerlilerinin hem de kent mültecilerinin değerinin çok altında olan mekânlara yüksek bir bedel ödemek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Sürecin sorumlusunun ev sahipleri ve emlakçılar olarak değil, mülteciler olarak görülmesi ise yerelde mülteci düşmanlığını artırmaktadır (ORSAM Rapor, 2014; Tuzcu, 2014; Gaziantep Kent Konseyi Raporu, 2014; İHD, 2014; UAÖ Raporu, 2014; ORSAM-TESEV Rapor, 2015).

Görüşmecilerin ifadeleri Suriyeli mültecilerin kente gelmesi ile konut piyasasında yaşanan değişimlerin mültecilere karşı ciddi bir gerginlik hattını oluşturduğunu göstermektedir. Bu durum özellikle sınır kentlerinin ciddi bir göç dalgası ile karşı karşıya kalması sonucunda Türkiye kentlerine gelen yoksul Suriyelilerin barınabilmek için, yerli yoksulların mahalle ve bölgelerini seçmelerinden kaynaklanmaktadır. Yerli yoksul için olduğu gibi, Suriyeli mülteciler için de barınma sorunu temel yaşamsal sorunların başında gelmektedir. AFAD’ın, 2013 yılı raporuna göre kamp dışındaki sığınmacıların yaklaşık yüzde 62’si konut birimi başına 7 veya daha fazla kişi ile birlikte yaşamaktadır. Kamplarda yaşayan sığınmacılar arasında konut birimi başına ortalama kişi sayısı 5,6 olurken kamp dışında yaşayan hanelerin ise daha kalabalık olduğu görülmektedir. Kamp dışında yaşayanlar arasında ise konut birimi başına ortalama kişi sayısı 8,6’dır. Mülteciler için konut bakımından sorun yaşanan bir diğer nokta ise yaşamak zorunda kaldıkları konutların durumudur. Mültecilerin 4’te 1’i ise harabe bina (%14,0) ve geçici plastik koruma (%10,1) olarak ifadelendirilen konut tipinde yaşamaktadır (AFAD, 2013: 34-35). Kentlerde yaşayan mülteci nüfusunun 4’te 3’lük kısmının ise ev/apartman dairesinde yaşamaları Suriyeli kent mültecileri ile birlikte kentlerde yoksul nüfusun barındığı ucuz konut alanlarına olan talebin artışını beraberinde getirmiş, rekabeti körükleyen bir ortam yaratmıştır.

Suriyeli kent mültecilerinin “göze battığı” üçüncü sorun alanı ise yoksulluk yardımlarının yeni paydaşları olmaları ve mültecilerin yardımlardan kendilerine göre daha fazla yararlanabildikleri düşüncesidir. Görüşme kapsamında yoksulun kim olduğu sorulan görüşmeciler genel olarak ifade etmek gerekirse yoksulu, “yiyecek ekmeği dahi olmayan muhtaç insan” olarak tanımlamıştır. Görüşmecilerin

bazılarına göre Suriyelilerin hem zengini hem yoksulu vardır, ağırlıklı görüşe göre ise Suriyeliler yoksul insanlar değillerdir, öyle ki çoğunun durumu Türk vatandaşlarından bile daha iyidir (Tablo 8).

Tablo 8: Yoksulluk Yardımlarının Yeni Paydaşları

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G1	"Yiyecek ekmeği olmayan insan yoksuldur. Suriyeliler yoksulu da var ama zengini de çok var. Suriyeliler bizden daha fazla alıyorlar, onlara bizden daha fazla yardım ediliyor. Yolları biliyor onlar. Suriyeliler bizden daha zenginler, hep yardım alıyorlar. Onlar her şeyi bulabiliyorlar ama biz bulamıyoruz onlar gibi".
G2	"Yoksul insan bir şeyi olmayandır. Suriyeliler bizden zengin buradan giden az buz altın götürmüş. Benim Suriyeliler kadar param olsa Antep'te yaşamazdım gelmezdim".
G4	"Yoksul yiyecek ekmeği olmayandır ama Suriyeliler yoksul insanlar değiller her şeyleri var onların. Devlet Suriyeliler ile daha fazla ilgileniyor. Onlara ilaç bedava, her şey bedava, onların işleri rahat çok".
G8	"Suriyeliler hep çalışıyor, yoksul değiller Suriyeliler. Her yerden yardım alıyorlar sokaklardan, çevreden, başka kurumlardan alıyorlar".
G9	"Bakıyorum elimizde yok diyorlar, 2000-3000 binlik telefon kullanıyorlar. Rahatlarına çok düşkünler. Giyim tarzı olarak daha bakımlı giyiyorlar".

Görüşmecilere göre aslında yoksul olmayan Suriyeli kent mültecileri yerine sosyal yardımlardan yararlanmayı "yurttaş olan" kendileri daha fazla hak etmektedirler. Görüşmecilerin ifadelerinde, yurttaşlık temelli olarak "biz" ve "onlar" ayrımına gittikleri görülmektedir. Mültecilerin araştırmanın gerçekleştirildiği görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu tarafından yoksul ve yardıma muhtaç insanlar olarak tanımlandığı SGDD'nin araştırmasında bile yerliler yoksullar arasında bir hiyerarşi kurarak önceliğin yardıma muhtaç Türk vatandaşları olduğunu ifade etmişler, "Türk vatandaşı bir sürü yardıma muhtaç insan varken mültecilere yardım edilmesi beni rahatsız eder" ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir (SGDD, 2011: 45). Bu bağlamda, Türkiye'nin Avrupa ülkelerinden gelmemeleri nedeniyle Suriyelilere mülteci statüsü vermemesi, bürokratik alanlarda olduğu gibi yerel halkta da yurttaşlık haklarının rekabetini görünür kılmaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli kent mültecileri mültecilik haklarına ek olarak yurttaşlık haklarından da dışlanmaktadır.

Tablo 9: Daha Fazla Yardım Alan ama Hak Etmeyen Suriyeliler

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G3	"Bütün yardımlar onlara gidiyor. Biz bu devletin vatandaşı değil miyiz? Bize neden yardım yapılmıyor? Bizimle onlar kadar ilgilenmiyorlar".
G4	"Bizden daha çok yardım alıyorlar. Mesela bizim yapamadığımızı, yemediğimizi, içmediğimizi yiyip içiyorlar. Pek çok yardıma yazılıyorlar. Her şeye başvuruyorlar. Biz yeri geliyor bu halimiz ile onlardan daha zor durumlarda kalabiliyoruz. Yeri geliyor kıyafeti çift alıyorlar, biz tek alıyoruz. Sosyal yardımlaşmadan her şeyi çift çift alıyorlar, ne bezler alıyorlar, ne kıyafetler alıyorlar, her şeyi alıyorlar. Biz onların aldıklarının dörtte birini alamıyoruz. Biz çocuklarımıza bir şey alamıyoruz".
G2	"Suriyeliler gıda, yeme içme hep onlara. Sen gidip yazılсан bile onlara veriyorlar. Kendi insanına vermiyorlar, gidip Suriyelilere veriyorlar bütün yardımları. Suriyeliler gelmesene bize daha çok yardım edilirdi".
G6	"Devlet onlara daha çok yardım ediyor. Bizim elektrik çok geliyor, bizim çok geliyor. Biz yiyecek ekme bulamıyoruz, onlar torbayla bahçelerinde biriktiriyorlar, sonra eskiciye veriyorlar. Torba torba yardım alıyorlar. Bizim affedersen, yiyecek ekmeğimiz olmuyor ama onlar yardım alıyor. Bize daha çok yardım edilirdi tabi gelmeselerdi. Bizden yardım isteyen kimse olmazdı".
G8	"Bizden daha çok ilgileniyorlar Suriyelilerle, onlara daha çok yardım veriliyor. Mesela kendi halkımızdan çok kirasını veremeyen çok, onlardan hiç yok".

Görüşmecilerin birçoğuna göre çoğu yoksul insanlar olmayan Suriyeliler devletten yurttaşların hakkı olan yardımları almaktadırlar. Onlara göre, yoksulluk yardımlarının erişimi konusunda Suriyelilerin lehine olan bir ayrımcılık söz konusudur. (Tablo 9). Uluslararası Af Örgütü'ne göre, tahmini 1 milyon 38 bin Suriyeli kent mültecisine hükümetten, insani yardım kurumlarından ya da uluslararası toplumdaki neredeyse hiç destek verilmemektedir (UAÖ Raporu, 2014: 24). Yerleşiklerin UAÖ'nün aksine Suriyelilere oldukça fazla yardım yapıldığının üzerinde durması oldukça çelişkili bir durum olarak görünmektedir.

Tablo 10: Daha Fazla Gelmeleri İstemenyenler

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G2	"Savaş oldukça gelecek bunlar, daha da gelirlerse mahallem daha kötü olur. Çok arttı şimdi ev fiyatları, dükkanlar 250-300 lira, evlerde 600-700 lira arası oluyor. Önceden yüzüne bakılmayan kiraya verilemeyen yerler vardı, şimdi çok pahalandı her şey mahallede".
G5	"Savaş durmazsa daha da gelirler öyle görünüyor. Daha da gelirlerse daha da artacak ev fiyatları işsizlik de artacak öyle gözüküyor".
G7	"Daha da gelmeye devam ederlerse işsizlik de artar, ev de bulunmaz. Aha benim ablam 2 senedir ev arıyor arıyor, bulamıyor Suriyeliler yüzünden".

Yerli ile yabancı yoksulu karşı karşıya getiren tüm bu nedenler, görüşmecilerin ifadelerinde Suriyeli mültecilerin gelmeye devam etmesi durumunda daha da derinleşecek sorunların işaretleri olarak öne çıkmaktadır. İfadelerde görüşmecilerin Suriyelilerin varlığından oldukça rahatsız olduğu ve gelmeye devam etmeleri durumunda ev kiralarnın ve işsizliğin daha da artacağı oldukça karamsar bir tablo çizdikleri görülmektedir (Tablo 10).

Yerleşik yoksulun yeni gelen mültecinin varlığının yarattığı rekabet ortamından oldukça rahatsız olduğu ortak yaşam deneyiminde bu rekabetin uzun vadede mülteci düşmanlığı potansiyeli barındığı söylenebilir. İfadelerden de anlaşıldığı gibi, yoksulluk ve işsizlik gibi yapısal sorunlar bile yerli halk tarafından mültecilerin yarattığı sorunlarmış gibi sunulmaktadır. Yerli halkın içinde buldukları rekabet ortamını tanımlarken, emlakçının, sosyal yardım sorumlularının ve işverenin de "kendilerinden biri" olduğunu göz ardı ederek, onları suçlamak yerine mültecileri suçlamaları oldukça ironik bir durumdur. Kearney (2012: 18)'in başkalarını yabancı olarak niteleyip "günah⁷ keçisi" olarak ilan etmek olarak ifade ettiği sürece karşılık gelen bu süreçte, yabancılar, yapısal sorunlarının kaynağı olarak görülmekte, böylece yerleşik olanlar yaşamını kolaylaştırmaktadır. Özellikle ekonomik sorunların baş gösterdiği böyle dönemlerde Kaya (2016)'ya göre ağırlıklı olarak devletlerin neo-liberal politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, adaletsizlik ve eşitsizlik gibi yapısal sorunların müsebbibi olarak göçmenler gösterilmesi karşısında devletler de sessiz kalmakta ve mülteciler bu gibi ekonomik ve toplumsal koşullarda devletlerin kendi politikalarını gizlemeye araç edindikleri gruplar olmaktadır.

Castles ve Miller (2008: 20)'in evrensel bağlamda göç hareketlerinin genel karakteristiklerini ortaya koyarken de göçün toplumun belli kesimlerinin sert bir biçimde tepkisini çektikleri üzerinde durmaktadırlar. Onlara göre, çok boyutlu olarak ekonomik ve toplumsal yapılanmayı da beraberinde getiren yeni gelenler olarak göçmenler, mevcut hayat koşulları bir şekilde değişmekte olan insanlar tarafından güvensizlik nedeni olarak algılanırlar. Gelişmiş ülkelerde yaygın olan algılardan birisi fakir Güney'den ve çalkantılı Doğu'dan akan insan kitlelerinin kendilerinin mesleklerini ellerinden aldığı, ev fiyatlarını yukarıya çektikleri ve sosyal hizmetlere aşırı yük getirdikleri yönündedir. Benzer biçimde Malezya ve Güney Afrika gibi göçmen ülkelerinde, yeni gelenler, işsizliğin, hastalığın ve suçun nedeni olarak görülürler.

3.3 Kent Mültecilerinin Beraberinde Getirdiği Riskler

Kent mültecileri hem farklı dünya ülkelerinde hem de Türkiye'de barınma, sağlık gibi temel hak alanlarında bile oldukça ciddi risklerle yüzleşmekte, kentsel mekânlarda yaşamının beraberinde getirdiği her türlü savunmasızlık biçimleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak çalışma kapsamında görüşülen yerli yoksulların çoğuna göre, Türkiye'de Suriyeli kent mültecileri hiçbir sorunla karşılaşmamakta hatta yerlilerden daha rahat bir yaşam sürmektedirler (Tablo 11).

Tablo 11: Sorunsuz Bir Yaşamın Sahibi Olarak Suriyeliler

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G2	"Suriyeliler Antep'te, mahallede hiç sorun yaşamıyorlar, sorun yaşıyorlar. Tabi ne sorunla karşılaşacak. Benim sorunum Suriyelilerden daha kötü. Kapalı kadınlar yüzünde 1 kantar boya var, evleri dört dörtlük, yeme içme her şeyleri yerinde".
G4	"Suriyeliler hiçbir sorun yaşamıyorlar, bizim Türklümüz öyle değil acıma hissi var. Kendilerine ne kıyafetler veriyorlar sobaya doldurup doldurup yakıyorlar hepsini".
G8	"Sorun yaşamıyorlar, geliyorlar 1-2 gün sonra yerleşiyorlar. Bizden daha rahatlar".

⁷ Türkiye'de Suriyeli mültecilerin özellikle istihdam piyasasında yaşanan gelişmelerden dolayı günah keçisi olarak değerlendirilmesine ilişkin bir çalışma için bkz. Fuat Man, *Modernlik ve Yabancılar: Bir Günah Keçisi Kategorisi Olarak Emek Piyasasındaki Suriyeli Göçmenler Örneği*, VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu, Denizli, 2015, ss. 419-435. <http://www.sosyalhaklar.net/2015/bildiriler/man.pdf>

Bazı ifadelerde Suriyeli kent mültecilerinin yerlilere göre daha rahat yaşamalarında devletin onlara yönelik sosyal yardımlarının rolünün vurgusu dikkat çekmektedir. Görüşmecilere göre, Suriyeli kent mültecilerinin aldıkları sosyal yardımların fazlalığı herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarının göstergesidir. Bir başka deyişle, Suriyeliler o kadar iyi yardım alıyorlardır ki bu durum onların hiçbir sorun yaşamaması anlamına gelmekte, hatta onların ülkelerine geri dönmeleri üzerinde zorlaştırıcı bir rol oynamaktadır (Tablo 12). Bu bağlamda, yoksullara yönelik yardımlar rekabetin en görünür olduğu alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 12: Yardım Aldıkça “Kalacak” Olanlar

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G7	“Yok, sorun yaşamıyorlardır. Yardım alıyorlar. Yardım aldıkları için daha iyi onların durumu. Savaştan dolayı kaçıp geliyorlar keşke ülkelerine geri dönseler gitseler ama dönmüyorlar. Devlet yardım eder, onlar da yardım aldıkça burada daha da otururlar, dönmezler ülkelerine. Kabul etmesin bizim ülke çok fakiri fukarası var zaten”.
G1	“Ne sorun yaşayacak Antep’te, hep yardım ediliyor onlara. Biz istediğimizde onlar kadar verilmiyor. Suriyelilere yardım edilmesin, ülkelerine dönsünler, kimse yardım etmesin. Her yerden yardım alıyorlar, nereden yardım edileceğini alacaklarını biliyorlar, o yüzden gitmezler. Buradan gitsinler bunlara yer yapıldı, oralara gitmiyorlar”.
G2	“Kimse yardım etmesin, bizim insanlara Türk insanlarına yardım etmiyorlar Suriyelilere mi yardım edilsin. Her taraftan yardım alıyorlar. Benim küçük kızın kimliğini çıkarmaya gittik nüfusa, gıda paketleri vardı, hep onları alıyorlardı. Suriyelilere yardım edince Türkiye’den gitmek istemiyorlar alışıyorlar, alışıyor devlet. Benden yardım istedi bir Suriyeli bende vermedim git çalış dedim, benim ihtiyacım var dedim ona beygir gibi adamsın. Benim ihtiyacım var hala gelip benden yardım istiyorlar”.
G4	“Onlar rahata alışıyorlar burada niye gitsinler? Onlara devlet yardım etmesin, o zaman geri dönerler, devlet bunları başımıza getirdi”.
G8	“Rahatlar, niye gitsinler? Yardım aldıkça kalıyorlar”.

Görüşmecilere göre Suriyeli kent mültecileri, Gaziantep’te hiçbir sorunla karşılaşmamakla birlikte Gaziantep ve yerli halk için çeşitli güvenlik temelli sorunları beraberinde getiren kişilerdir. Görüşmeciler, farklı ülke deneyimlerinde kent mültecilerinin karşılaştığı temel risk alanlarından olan kadın ve çocuk ticareti gibi riskleri, Suriyelilerle birlikte kentlerine gelen sorunlar olarak tanımlamış, Suriyeli kent mültecileri ile birlikte kentte kadın ve çocuk ticaretinin yanı sıra kavgaların/saldırganlıkların arttığına ve bu nedenlerden dolayı da korku içinde yaşadıklarına dikkat çekmişlerdir. Görüşmecilerin mültecilerle birlikte toplumsal yozlaşmanın, ahlaksızlığın kentte geldiğini ifade etmeleri birlikte yaşama deneyiminin niteliği açısından oldukça dikkat çekicidir (Tablo 13).

Tablo 13: Kentin Yeni Belaları

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G8	“Millele zarar veriyorlar, kavga çıkarıyorlar, gençlere saldırıyorlar, çocukları kaçırıyorlar. Çevrede park var, parka gidemiyorsun. Bizim çocukları koymuyorlar parka, öncelik kendilerinin. Korkuyorsun çocuklarını dışarı çıkarmaya, gece bakkala göndermeye korkuyorsun. Suriyeli biri yakınsa korkuyorsun bir şey demeye. Korkuyorsun, saldırıyorlar, hiç acımazlar. Olay çıkarıyorlar. Çok Suriyeli var Antep’te hemen hemen bizim kadar varlar”.
G1	“Antep’te Suriyeli geldikten sonra çok şey değişti. İnsanlar değişti erkekler Suriyeli kadınlara gitmeye başladı. Daha güzel bakıyorlar onların erkekleri senin kadınlarına bakmaya başladılar. Namus diye bir şey kalmadı. Hep kızlar küçücük çocukları sokaklarda ne yapıyorlar sokaklarda onlar? Buradan gitsinler bunlara yer yapıldı, oralara gitmiyorlar. Oraya giderlerse birbirlerini satmaktan korkuyorlar bunu açık söylüyorum. Aşağıda park var bizim mahallede. Adam kendi kızını getirip 5 liraya satıyor. Caminin etrafında al götür kızımı diyor, rezalet! “Türkiye’ye gelmesin bu insanlar, ortalık boklanır/kirlenir, rezillik daha fazla yaşanır, kalsınlar yerlerinde. Böyle giderse gelirler ama gelmesinler artık”.
G4	“Ayrılık arttı, herkes kocasıyla ayrılıyor. Antep’te moda olmuş Suriyeli kadın almak. 5000 lira veriyon alıyon. Eskiden Ağrı’dan gider 10.000-15.000’e kadın alırlardı, şimdi her yerden

	Antep'e gelip Suriyeli kadın alıyorlar, ahlak çok bozuldu. Bozuluyor Antep, parklarda çocuklar satılıyor çok kötü durum Antep'in".
G2	"Suriyeli mülteci duyunca aklıma sapık geliyor. Çocuklarını satanlar gözümün önüne geliyor. Önceki Suriyeliler bir dükkânda 6-7 aile otururdu. Genç oğlanları vardı. İnsanlar ne kadar olsa huylanır. Bir sürü genç oğlan... Kızımız var bizimde. İyi olmuyordu. Eski Antep yok Suriyeliler gelince.

3.4 Birlikte Yaşamının Olanaklılığı

Kent mültecileri ülkelerine geri dönme durumları olmadığından tüm zorlu yaşam koşullarına rağmen gittikleri ülkelerdeki yeni yaşamlarını inşa etmeye çalışan kişilerdir. 2011 yılından bu yana Türkiye'de yaşayan ve ülkelerindeki durum düzeline kadar "geçici koruma" statüsü altında Türkiye'de yaşamaya devam edecek olan Suriyeli kent mültecilerine yönelik "misafirlik" söylemi her ne kadar onların geçiciliğine vurgu yapsa da savaşın hala sürdüğü ülkelere geri dönmeleri kısa vadede mümkün görünmemekte, bu bağlamda, toplumsal bütünleşmeleri oldukça önem kazanmaktadır. Uzun vadede kent mültecilerinin kentsel mekânlar, hizmetler ve kaynaklar kadar eğitim, evlenme, eğitim süreçleri gibi ortak yaşam alanlarını da paylaşmaları gerekecektir. Yabancı ile birlikte yaşama deneyimine değinen literatüre göre, yerleşiklerin gündelik yaşamda yeni gelenlere ev kiralamak, onlara komşu olmak, kamuya açık yerlerde yabancı bir dil konuşanlara hoşgörü göstermek, çocuğunu aynı okula göndermek, aynı iş yerinde çalışmak gibi konulardaki düşünce ve eğilimleri yabancı düşmanlığını ortaya koymasından önemlidir (Castles ve Miller, 2008; SGDD, 2011). Bu göstergelerden yola çıkarak çalışma kapsamında görüşmecilere birtakım sorular sorulmuştur. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu, Suriyeli çocukların pis olmaları, hastalık bulaştırabilme potansiyeline sahip olmaları ve disiplinsiz ve kavgacı olmalarına dikkat çekerek çocuklarını aynı okula göndermek istemediklerini; farklı dil ve kültüre sahip olmaları nedeniyle de evlendirmek istemeyeceklerini ifade etmişlerdir (Tablo 14). SGDD'nin 2011 yılında yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre, görüşmecilerin çocuklarını aynı okula gönderme vb. gibi deneyimlerde daha ılımlı olabilirken, aile içerisinde mülteci ile evlilik derecesinde yakınlık kurulmasını daha az olumlu karşıladıkları görülmektedir (2011: 43). Bauman (1998) yabancı ile ilişkide toprak esasına dayalı ayrılığın olmadığı hallerde manevi olarak ayrılığın kendisini gösterdiğine dikkat çekmekte ve yerlinin yabancı ile birlikte yaşama deneyimine görüşmecilerin de ifadelerine uygun olarak şu sözlerle açıklık getirmektedir: *"Sosyal bağlantılardan sakınılır. Kaçınılmaz fiziksel yakınlaşmanın manevi bir yakınlaşmaya dönüşmesini engellemeye çaba gösterilir. Hınç ya da açık düşmanlık böylesi engelleme çabalarında kendini açıkça gösterir. Önyargının ve huncun ördüğü engelin genellikle en kalın duvarlardan daha etkili olduğu bir gerçektir. Bağlantıdan etkin sakınma devamlı olarak kirlenme yoluyla şişirilir; kitabı ya da mecazi anlamda, yabancıların bulaşıcı hastalıklar taşıdıklarına, bitli, pireli olduklarına, temizlik kurallarına uymadıklarına ve dolayısıyla sağlık için tehlike oluşturduklarına ya da zararlı fikirler ve alışkanlıklar yaydıklarına inanılır".*

Tablo 14: Pis, Kavgacı ve Farklı Olmayı Paylaşmamak

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümler
	Çocuğunu Bir Suriyeli ile Aynı Okula Gönderme
G1	"Çocuğum Suriyeli ile aynı okula gitmesin. Onlar pis, olmaz. Onlar da insan ama onların daha farklı. Çok terbiyesizler, küfür ediyor çocukları. Temizlik yok, baskı yok, yiyip içip geziyim diyor".
G5	"Aynı okula gitmesini istemem, çünkü kavga ederler anlaşamazlar, hastalık bulaşabilir".
G7	"Aynı okula gitmesinler, hastalık olur".
	Çocuğunu Bir Suriyeli ile Evlendirme
G1	"Suriyeli ile evlenmesini istemem çocuğumu. Suriyeliye tırnağımı vermem"
G2	"İstemezdim, Suriyeli ile evlenmesini dilimizi bilmeyen nasıl olsun"
G5	"Çocuklarımın mı yok evlenmesini istemem onlarla bize uygun değil onlar çok rahatlar"
G7	"Allah göstermesin evlenmesini"

Birlikte yaşamının niteliğini ortaya koymak amacıyla görüşmecilere, Bir Suriyeliye iş vermek isteyip istemeyeceği, bir Suriyeliden alışveriş yapmak isteyip istemeyeceği ve bir Suriyeliye evini kiraya verip vermek istemeyeceğine yönelik sorular da sorulmuştur (Tablo 15). İş verme konusunda görüşülenlerin büyük çoğunluğu, "kendi vatandaşımın ihtiyacı var" söylemi ile bir Suriyeliye iş vermek istemediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde görüşülenler Suriyeliye ev kiralama ve Suriyeliden alışveriş yapma konusunda da isteksiz görünmektedirler. Suriyeli mültecilere ev verilmek istenmemesi farklı çalışmalarda da ortaya çıkmaktadır. Araştırmalara göre ev sahipleri, çok gürültü yaptıkları, pis oldukları, 2-3 hane birlikte yaşadıkları, kentte sorun oluşturdukları gerekçesiyle mültecilere ev vermek istememektedir (Deniz, 2015;

Erdoğan 2015). Yerli yoksulun bu bağlamda Suriyeli kent mültecisinin yaşam mücadelesi karşısında onunla dayanışmaya ihtiyaç duymadığı görülmektedir.

Tablo 15: İhtiyaç Duyulmayan Dayanışma

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
Bir Suriyeliden Alışveriş Yapma	
G1	"Suriyeli bakkal açsa bir yer açsa alışveriş yapmam onlardan"
G5	"Alışveriş yapmadım yapmam da bakkal açtılar var bizim mahallede bakkalları, kendi ülkelerinden getirdikleri şeyleri satıyorlar"
Bir Suriyeliye İş Verme	
G4	"İşveren olsaydım iş vermezdim, vermem. İşte kendi vatandaşına verirdim".
G5	"Suriyeliye iş vermezdim kendi vatandaşımı işe alırdım sonuçta kendi vatandaşım kazansın bizde de işsiz insan çok. Ne de olsa kendi vatandaşım".
G7	"Suriyeliye iş vermezdi kendi vatandaşına verirdim".
G8	"İşveren olsam çalıştırmam yanımda. Çalışanları öldürüyorlar hep. Adamın yanında atölyesinde çalışıyordu Suriyeli Antep'te, adamı öldürdüler parasını alıp gittiler. Suriyeli sanayide oldu televizyonlarda gösterdi. Ben istemem korkarım bana zarar verir diye istemem".
Bir Suriyeliye Evini Kiralama	
G2	"Evim olsa vermezdim Suriyeliye valla vermem hem pis insanlar hem kırar dökerler"
G8	"Evim vermem Suriyeliye"

Görüşmecilerin ifadelerinden yerleşiklerin Suriyeli kent mültecileri ile ortak bir yaşam ve gelecek kurma arzusunda olmadıkları anlaşılmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye devam etmesini istemediği belirten yerliler, onların Türkiye'de kalmaya devam etmelerini de istememektedir. 49 yaşında bir kadın görüşmeci Suriyelilerin illaki Türkiye'de kalmaları gerekiyorsa da onlarla bir arada yaşamak istemediğini, mekânsal olarak halktan yalıtılarak yerleştirilmelerinin uygun olduğunu "*Kaçıp geliyorlar gidin ülkenizde savaşın savaşamayacaksınız da, devlet kamp yapmış gidin orada kalın. Niye mahalleye Antep'e dağılıyorsunuz? Aynı bir yerde yaşasın, halkın içinde yaşamalarını. Halkımızın içine bırakmasınlar, ayrı bir yerde tutsunlar bunları. Tamam, komşuluk hakkıdır ama başka bir yerde tutsun onları devlet*" (Kadın, 49 yaşında) sözleri ile ifade etmiştir.

Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmesi zaman zaman Suriyelilere yönelik düşmanlık söylemlerini artıran bir duruma karşılık gelmektedir. Mültecilerin Türkiye'de Türk vatandaşları ile eşit haklara sahip yaşamaları anlamına gelen vatandaşlık, görüşmecilere göre Suriyelilere kesinlikle verilmemesi gereken bir haktır. Görüşmecilerin vatandaşlık hakkı verilmeme isteğini milliyetçi bir perspektiften değerlendirdikleri, ifadelerde "kendi vatandaşım" söyleminin öne çıktığı görülmektedir (Tablo 16). Bu bağlamda, göç alan ülke deneyimlerinde tartışılan konulardan olan göçmenlere vatandaşlık verilmesi konusunun Türkiye için yakın vadede olanaklı olmadığı, toplumsal çatışmayı barındıran bir alan olarak karşımızda durduğu söylenebilir.

Tablo 16: Ne Mülteci Ne de Yurttaş Olabilmek

Görüşmeci Kodu	Cümle/Cümleler
G8	"Vatandaşlık verilmesin, yerleşmesinler, kendi ülkelerine dönsünler. Herkes vatanına gitsin, bence kalmayınlar. Herkesin rahatı kaçmasın, dönsünler"
G2	"Mülteciler Türk vatandaşı olmasınlar, ne işleri var Türkiye'de. Kalmayınlar"
G5	"Vatandaşlık verilmesin. Bizim ülkemizin insanı bize yeter, neden vatandaşlık verelim, başkasına neden verilsin ancak bize yetiyor"
G7	Vatandaşlık hakkı verilmesin, dönsünler ülkelerine. Kendi ülkemizin vatandaşına yetemiyoruz"
G4	"Türk vatandaşı olmasınlar ne işleri var. Verilmemeli kesinlikle. Onlar Suriyeli onlar bizim hakkımızı da gasp ediyorlar. Her şeyimizi bizlerden farkı oluyor o yüzden verilmemeli. Hele bir de vatandaş olursa o zaman gör. Bunlar kendilerini ezdirmez, bakma şimdi muhtaç oldukları için ses çıkarmıyorlar. Sen yine insanını ezersin ama bunları ezemezsin. Yedi kat uzaktan akraba olsun, tanımasın gider yine Suriyeliyi destekler. Öyleler. Suriyelilerin kömürü var ama başka Suriyelinin yok. Alır sırtına bir torba kömürü yüklenir götürür Suriyelilere verir. Kilometrelerce taşır yine ona teslim eder. Sokakta görüyorsun Suriyeli bir sorun mu var diyor. Milliyetçi birbirini tutan adamlar"

4. Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'nin Avrupa ülkelerinden gelmeyen kişilere mülteci statüsü vermeyerek ülkelerindeki durum düzeline ya da başka bir güvenli ülkeye yerleştirilene kadar ikametlerine izin vermesi mültecileri "geçici" olarak gördüğünü ortaya koysa da, bu tavır alış biçimi ile Türkiye'deki kent mültecilerin var oluş gerçeklikleri uyusmamakta, oldukça uzun ve belirsiz olan bu "misafirlik" süreci kısa süreli olmayan bir yerleşikliğe işaret etmektedir. Buna ek olarak, ülkenin coğrafi konumu gelen mülteci sayısının sürekli artması potansiyelini barındırmakta ve bu süreçte Türkiye kentlerinde yeni yaşamlarını inşa etmeye çalışan mültecilerin durumlarının tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu gereklilikten yola çıkılarak yapılan bu çalışma, kent mültecilerinin kentsel mekânlarda her tür savunmasızlık ve korunmasızlık biçimiyle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır.

Yerleşik olanın yeni gelen olan kent mültecilerine bakışını da sorgulayan araştırmada, yerlilerin yabancıyla girdikleri ortak yaşam deneyiminde kendilerine yönelik risk ve sorun alanlarına dikkat çektiği, bunun karşılığında Suriyeli kent mültecilerinin "kendileri kadar sorun yaşamayan" kişiler olarak resmettikleri ve yeni gelenlerle dayanışma ilişkisi içerisine girmekten kaçındıkları görülmektedir. Bu ortak yaşam deneyiminde sıklıkla karşılaşılan nokta yeni gelenin keşfedilmemişliği ile birlikte, yerleşik hayat standartlarına ve yoksullukla mücadele stratejilerinde kullandıkları araçlara (sosyal yardım, ucuz barınma, istihdam vb.) ortak olma ihtimalleridir. Bu ihtimal ve devamında dahil olma süreçleri görüşmelerde Suriyeli mültecilere yönelen dışlayıcı ithamları da beraberinde getirmektedir. Yoksulların kaynakların paylaşım süreçlerinde yeni gelen gruba karşı dışlayıcı tutumları araştırma süresince görüşmelerde farklı cümleler ile benzer noktalarda ortaya çıkmıştır. Görüşmeciler yoksulluk yardımlarının Suriyelilerin gelişinden sonra azaldığını, eşlerinin iş bulmakta zorlandıkları ve işsizliğin arttığını, mahallelerinde kira fiyatlarının arttığını, sokakların daha güvensiz hale geldiğini ve kadınların eşlerinin Suriyeli kadınlar ile evlenme korkusu vb. çeşitli alanlarda sorunlar yaşadıklarını ve yaşadıkları sorunların kaynağının ise Suriyeli mülteciler olduğunu vurgulayarak ifade etmişlerdir.

Suriyeli kent mültecilerine ilişkin her türlü değerlendirmenin onlarla girdikleri rekabet ortamıyla yakından ilişkili olmasında görüşülen kişilerin yoksul olması, kalabalık hanelerde yaşaması, düşük eğitim seviyesine sahip olması ve düşük gelir gibi sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin belirleyici olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, Türkiye'de bulunan Suriyeli kent mültecilerinin çoğunlukla yoksul olduğu ve mekânsal olarak ayrışarak yine çoğunlukla yerli yoksulların yaşadıkları bölgelerde ve kentlerde barınma olanakları bulabildikleri göz önüne alınırsa kentsel mekanların yerli yoksul ile yabancı yoksul arasında çatışma dinamiklerinin yoğun olduğu mekanlar olduğu da söylenebilir. Bu bağlamda, Erdoğan (2014)'ın çalışmasında çıkan bulguların aksine Türkiyeli yurttaşların hoşgörülü bir misafirperverlik anlayışı içerisinde Suriyeli mültecileri kucaklamadığı, Suriyeli mültecilerden rahatsız olmama durumunun tüm toplumsal kesimler için genellenemeyeceği görülmektedir. Kentsel mekanların, hizmetlerin ve kaynakların paylaşımı yoksul yerliler için oldukça sorunlu bir ortak yaşam deneyimine karşılık gelmekte, bir toplumsal çatışma potansiyeli barındırmaktadır.

Araştırma sırasında bazı görüşmecilerin ısrarla Suriyeli mültecilere acıdığını ve onların da insan olduğunu söylemesine rağmen herhangi bir şekilde ilişkilenden kaçındıkları, söylemlerinde vatandaşlık temelli şiddetli bir ayrımcılığın izlerinin var olduğu gözlemlenmiştir. Söylemlerinde dikkat çeken bir başka nokta, yerlilerin gündelik yaşamlarında Suriyeli mültecilerle neredeyse hiç etkileşime girmemesine ya da olumsuz bir durum yaşamamasına rağmen Suriyeliler hakkında oldukça olumsuz ve genelleyici ifadeler kullanmalarıdır. Bu bağlamda, yerli ile mültecilerin toplumsal etkileşimlerini yoğunlaştıracak toplumsal mesafelerinin kısılması, aynı mahalleyi paylaşmaları, benzer işler için rekabete girmeleri ve ucuz konutun talipleri olması, mülteci nüfusun entegre politikalarının uygulanmaması gerginlik alanlarının yeniden üreten bir sürece karşılık gelmekte, bu durum ise kuşkusuz yerli ve mülteciler arasındaki gerginlik alanlarının genişlemesine neden olacak bir potansiyel taşımaktadır.

Türkiye sayıları 3 milyona yaklaşan mülteciye açık kapı politikası uygulayarak yaşanabilecek büyük bir insanlık krizini -eksiklikleri olmasına rağmen- engelleme yönünde çevre ve dünya ülkeleri arasında öncü bir rol üstlenmiştir. Farklı raporlar ve devlet adamlarının söylemlerinde Türkiye'ye gelen mülteciler arasında oldukça büyük bir oranın geri dönmeyeceğine ilişkin tahminler yapıldığı unutulmamalıdır. Bu durum Suriyeli mültecilerle toplumun farklı kesimlerinin etkin bir şekilde etkileşime geçebileceği politikaların şiddetle uygulanması yönünde adımlar atılmasını zaruri kılmaktadır. Birbiri ile ilişkili farklı entegrasyon politikalarının (istihdam, yoksulluk yardımları, uygun barınma koşulları, eğitim ve dil sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar, vb.) uygulamaya konulması ile Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteciler, kent mülteçiliğinin getirdiği risklerden kurtulabileceklerdir.

KAYNAKÇA

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, Erişim Tarihi: 09.05.2016.

- AFAD (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf, Erişim Tarihi: 03.05.2016.
- AFAD (2016). *Barınma Merkezlerinde Son Durum*, <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=848>, Erişim Tarihi: 18.05.2016.
- AKDENİZ, Ercüment (2014). *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- AMARA, A. Hassan ve ALJUNIED, S. Mohamed, (2014). "Noncommunicable diseases among urban refugees and asylum-seekers in developing countries: a neglected health care need", *Globalization and Health*, <http://globalizationandhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1744-8603-10-24> Erişim Tarihi: 10.3.2016.
- ATAMAN, Senar (2007). *Türkiye'de Sığınmacıların Yaşadıkları Sorunlar: Van İli Örneği*, http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=120%3Asiginmacilarin-yasadiklari-sorunlar-van-ornegi&catid=1%3Asenar&Itemid=14, Erişim Tarihi: 16.04.2016.
- BAKLACIOĞLU, Ö.Nurcan (2009). *Hayır Kurumlarında Mültecinin Yeniden İnşası: Uluslararası Sosyal Aktörden Sadakanın Nesnesine*, <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/baklacioglu.pdf>, ss.442-452.
- BAUMAN, Zygmunt (1998). *Sosyolojik Düşünmek*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2013). *Akışkan Aşk İnsan İlişkilerinin Kırılma Noktasına Dair*, çev. Işık Ergüden, Versus Kitap, İstanbul.
- BUZ, Sema (2002). *Türkiye'de Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CANEFE, Nergis (2015) "Mülteciden Sığınmacıya Başvurucudan Göçmen İşçiye Suriye'den Araf'a Giden Yol", *Birikim Dergisi Suriye ve Mülteciler Sayısı*, Mart 2015, Sayı: 311.
- CASTLES, Stephen ve MİLLER, J.Mark (2008). *Göç Hareketleri Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- DENİZ, Cengiz (2015). "Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı: Kilis Örneği", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature of History of Turkish or Turkic*, Volume: 10/2, Winter 2015, pp.101-122.
- ERDOĞAN, M. Murat (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- EUROPEAN COMMISSION (2015). *Humanitarian Aid and Civil Protection Refugees and Internally Displaced Person*, June 2015.
- GAZİANTEP KENT KONSEYİ RAPORU (2014). *Gaziantep'te Yaşayan Suriyeli Misafirlerle İlişkin Rapor Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Sayı: 752, 22 Aralık 2014.
- GAZİANTEP TİCARET ODASI (2015). *İçimizdeki Suriye Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2*, Ağustos 2015.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (22 Ekim 2014). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>, Erişim Tarihi: 09.05.2016.
- HUMAN RIGHT WATCH (2002). *UNHCR's 1997 Urban Refugees Policy*, <http://www.hrw.org/reports/2002/kenyugan/kenyugan1002%20ap%20alter-23.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2016.
- INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE (2012). *Urban Refugees*, November 2012, https://www.rescueuk.org/sites/default/files/20.11.12%20Urban%20refs%20for%20ECHO%20advocacy%20event%20_0.pdf, Erişim Tarihi: 05.04.2016.
- İÇDUYGU, Ahmet (2015). *Syrian Refugees in Turkey The Long Road Ahead*, Transatlantic Council on Migration, Migration Policy Institute, <file:///C:/Users/hp/Downloads/TCM-Protection-Syria.pdf>, Erişim Tarihi: 10.08.2015.
- İHD RAPORU (2014). *Gaziantep İlinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Durumuna İlişkin Rapor*, İnsan Hakları Derneği Gaziantep Şubesi, 17 Temmuz 2014, <http://www.ihd.org.tr/gaziantep-ilinde-yasayan-suriyeli-siginmacilarin-durumuna-iliskin-ihd-gaziantep-subesi-raporu/>, Erişim Tarihi: 11.08.2015.
- ILO (2015). *Informally Employed Syrian Refugees, Working Under Harsh Conditions, Further Strain Jordanian Labour Market*, http://www.ilo.org/beirut/media-centre/news/WCMS_369592/lang-en/index.htm, Erişim Tarihi: 11.2.2016.
- JRS (2010). *Hidden Lives The Plight of Urban Refugees*, Issue 77-2010, <https://jrsap.org/Assets/Publications/File/dk77-1.pdf>, Erişim Tarihi: 10.3.2016.
- KAHYA NİZAM, Özlem (2016). "Uydu Kentlerden Sınır Kentlere Türkiye'de Kent Mültecileri ve Gündelik Yaşam Deneyimleri", *Kente Dair*, der. Mim Sertaç Tümtaş, Ayşe Dericioğulları Ergun ve Cem Ergun, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- KAYA, Ayhan (2016). "Refah Devletinden Neoliberal Devlete Geçiş ve İslamafobizm", *Sosyoloji Dvianı, Dosya Göç*, Yıl: 3, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2015, ss. 149-177.
- KASDEMİR, Beyza (2010). *Türkiye'de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KEARNEY, Richard (2012). *Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar, Ötekiliği Yorumlamak*, çev. Barış Özkul, İstanbul: Metis Yayınları.
- KİRİŞÇİ, Kemal (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınarı*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Haziran 2014.
- KİRİŞÇİ, Kemal ve KARACA, Sema (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Döneme Hazırlanmak*, http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=17&cat=365366672#.Vcxgtvntmko, Erişim Tarihi:13.08.2015.
- KORKMAZ, Ç. Ayşe (2014). "Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerine Yaratıldığı Sorunlar". *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, Sayı: 1, Cilt:1, ss.37-42.
- MAN, Fuat (2015). *Modernlik ve Yabancılar: Bir Günah Keçisi Kategorisi Olarak Emek Piyasasındaki Suriyeli Göçmenler Örneği*, VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu, Denizli, 2015, ss. 419-435. <http://www.sosyalhaklar.net/2015/bildiriler/man.pdf>, Erişim Tarihi: 16.05.2016.
- MUFTAH (2015). *The Urban Refugee Experience in Jordan*, http://muftah.org/the-urban-refugee-experience-in-jordan/#.Yve_819OLIU, Erişim Tarihi: 15.4.2016.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi (1951). <http://www.hyd.org.tr/?pid=294>, Erişim Tarihi: 16.05.16.
- ORSAM RAPORU (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler*, ORSAM Rapor No: 189, Nisan 2014.
- ORSAM-TESEV RAPORU (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Rapor No: 195, Ocak 2015.
- ÖNER, Cüneyt (2010). *Avrupa Birliği Üyelik Müzakereleri Çerçevesinde Van İlindeki Mültecilerin Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PAKSOY, H.Mustafa (2013). *İç Savaşın Kaçarak Kilis'te Yaşamını Sürdüren Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerine Bir Araştırma Raporu*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No:1
- SGDD (2011). (SABEV ve AB işbirliğinde) *Askıdaki Yaşamlar&Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu*, Ed. İbrahim Vurgun Kavlak, Ankara.
- SİMMELE, Georg (2009). "Yabancı", *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- TUZCU, Nil (2014). *Syrian Urban Refugees in Turkey: Spatial and Social Segregation, Displacement Research and Action Network*, <http://displacement.mit.edu/syrian-urban-refugees-in-turkey-spatial-social-segregation/> Erişim Tarihi: 09.04.2016.
- TÜİK, (2015). *İstatistiklerle Aile 2014*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18624> Erişim Tarihi: 5.5.2016.
- TÜRKMEN SANDUVAÇ, Z. M. (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu*, Aralık 2013, Araştırma Danışmanı ve Takım Lideri: Mavi Kalem-Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- UAÖ RAPORU (2014). *Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler*, Uluslararası Af Örgütü.
- UNHCR (1997). *UNHCR Comprehensive Policy on Urban Refugees*, Geneva 25 Marc 1997, <http://www.refworld.org/pdfid/41626fb64.pdf>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.
- UNHCR, (2006). *2005 Global Refugee Trends*, <http://www.unhcr.org/4486ceb12.html>, Erişim Tarihi: 12.3.2016.
- UNHCR (2009). *UNHCR Policy of Refugee Protection and Solutions of Urban Areas*, September 2009, <http://www.unhcr.org/4ab356ab6.pdf>, Erişim Tarihi: 14.04.2016.
- UNHCR (2012). *The Implementation of UNHCR's Policy on Refugee Protection and Solutions of Urban Areas*, Global Survey 2012, Haz. Mary Beth Morand, Shaula Bellour ve Janice Rabkin.
- UNHCR (2014). *World at War Global Trends Forced Displacement in 2014*, <http://unhcr.org/556725e69.html>, Erişim Tarihi: 09.04.2016.
- UNHCR (2015). *Mid-Year Trends 2015*, <http://www.unhcr.org/56701b969.html>, Erişim Tarihi: 16.05.2016.
- YAVUZ, Ömer (2015). "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2015, Sayı: 30, ss.265-280.
- UNHCR (2016). *Syrian Regional Refugee Response*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>, Erişim Tarihi: 15.4.2016.
- UNHCR (2016). *Ocak 2016 UNHCR Türkiye İstatistikleri*, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(42\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(42).pdf), Erişim Tarihi: 15.4.2016.